

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI, KATEDRA ZA
BIBLIOTEKARSTVO

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

DIPLOMSKI RAD

**Suradnja narodnih knjižnica i osnovnih škola: na primjeru zagrebačkih
knjižnica**

DARIA PESTIĆ

MENTORI:

dr. sc. ANA BARBARIĆ

dr. sc. ANTE KOLAK

U ZAGREBU 17. RUJNA 2014.

SADRŽAJ

1. Uvod	3
2. Knjižnice Grada Zagreba	4
2.1. Programi Knjižnica grada Zagreba	4
2.2. Klasifikacijski sustav dječjih odjela Knjižnica grada Zagreba	6
2.3. Informativni utorak	6
2.4. Interni četvrtak	7
3. Knjižnice osnovnih škola	9
3.1. Razvoj školskih knjižnica	9
3.2. Uloga, zadaće i ciljevi školskih knjižnica	10
3.3. Školski knjižničar	12
3.4. Rad školskih knjižnica	13
3.5. Fond školskih knjižnica	16
3.6. Školska knjižnica i nastava	17
3.7. Marketing školske knjižnice	19
3.8. Prostor školske knjižnice	20
3.9. Istraživanje o radu školskih knjižnica iz 1999. godine	21
4. Suradnja škole i narodnih knjižnica	23
4.1. Suradnja školske i narodne knjižnice	23
4.2. Suradnja školskih knjižnica i nastavnika	24
4.3. Suradnja školskih knjižnica s ravnateljem i roditeljima	25
5. Zakonska i pravna regulativa za knjižnice i škole	26
5.1. Zakoni o knjižnicama i školama	26
5.2. Standard za školske knjižnice	27
5.3. Pravilnici o radu knjižnica i škola	27
5.4. Nastavni plan i program za osnovnu školu	28

5.5. Plan i program rada školskih knjižnica	29
5.6. UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice	29
5.7. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice	30
5.8. Organizacije uključene u rad školskih knjižnica	32
6. Istraživanje	33
6.1. Uvod i problemi istraživanja	33
6.2. Cilj istraživanja	33
6.3. Hipoteze istraživanja	33
6.4. Nezavisne i zavisne varijable	34
6.5. Uzorak istraživanja	34
6.5.1. Formiranje uzorka	34
6.5.2. Strukturalna obilježja uzorka	35
6.6. Mjerni instrumenti	35
6.7. Načini prikupljanja podataka	36
6.8. Metoda obrade podataka	36
7. Interpretacija rezultata	37
7.1. Knjižničari Knjižnica grada Zagreba	37
7.1.1. Spol, struka i radni staž	37
7.1.2. Informativni utorak	37
7.1.3. Interni četvrtak	38
7.1.4. Suradnja s osnovnim školama	38
7.1.5. Programi Knjižnica grada Zagreba na kojima surađuju sa školama	39
7.1.6. Lektira	39
7.1.7. Programi informacijske pismenosti i programi zaštite na Internetu	40
7.1.8. Rad s tinejdžerima	40
7.1.9. Izložbe	41
7.2. Knjižničari školskih knjižnica	42

7.2.1. Spol, struka i radni staž	42
7.2.2. Informativni utorak	42
7.2.3. Uključenost školske knjižnice u kurikulum škole	42
7.2.4. Suradnja školskih knjižničara s nastavnicima	43
7.2.5. Pomoć učenicima	43
7.2.6. Lektira	44
7.2.7. Programi informacijske pismenosti i programi zaštite na Internetu	45
7.2.8. Rad s tinejdžerima	45
7.2.9. Prostor školskih knjižnica	45
7.2.10. Suradnja s Knjižnicama grada Zagreba	46
7.3. Učenici	47
7.3.1. Razlike prema spolu	48
7.3.2. Razlike prema razredima	53
8. Zaključak	59
9. Prilozi	62
10. Literatura	67
10.1. Knjige	67
10.2. Članci	67
10.3. Izvori s Interneta	68
10.4. Zakoni	68

1. UVOD

U današnje doba od učenika se osim znanja traži i stjecanje vještina pronalaženja i korištenja informacija koje im mogu koristiti i kasnije. U procesu stjecanja vještina učenicima veliku potporu pružaju knjižnice, podjednako školske i narodne. U potpori koju pružaju učenicima do izražaja dolazi suradnja između škola i narodnih knjižnica. Suradnja se najčešće odvija između školske knjižnice i narodne knjižnice uz sudjelovanje nastavnika.

Na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije kao narodna knjižnica djeluju Knjižnice Grada Zagreba. One svojom mrežom knjižnica pokrivaju područje Zagreba i određena mjesta i gradove u Zagrebačkoj županiji. Knjižnice Grada Zagreba su velika potpora školama i školskim knjižnicama u radu s učenicima. Ne samo putem suradnje koja se sve više razvija i širi, nego i putem savjetodavnih programa i sastanaka kao što je „Informativni utorak“.

Školske knjižnice trebaju pomoć narodnih knjižnica u raznim aspektima svoga djelovanja. Iako neke školske knjižnice izbjegavaju suradnju s Knjižnicama Grada Zagreba, većina shvaća prednosti suradnje te svestranu pomoć koju mogu dobiti, od problema u vezi s lektinom, do vlastitog razvoja, napretka i ostvarivanja ciljeva koje si postavljaju. Njihova suradnja ovisi o mogućnostima i potrebama školskih knjižnica jednako kao i mogućnostima Knjižnica Grada Zagreba.

2. KNJIŽNICE GRADA ZAGREBA

Gradska knjižnica svečano je otvorena 7. prosinca 1907. i iz nje su se razvile današnje Knjižnice grada Zagreba. Ipak, bilo je potrebno puno vremena da se razvije poseban odjel za djecu. U Hrvatskoj su se dječji odjeli počeli osnivati s velikim zaostatom za knjižnicama u svijetu.

S osnivanjem Dječjeg odjela u Gradskoj knjižnici u Zagrebu 16. listopada 1950. u Novinarskom domu na Rooseveltovu trgu počinje i razvoj dječjeg knjižničarstva u Hrvatskoj.¹ Osnutak odjela potaknuo je osnivanje i stručno uređenje mnogih dječjih odjela u knjižnicama diljem Hrvatske te knjižnica u školama. Dječji odjel u KGZ-u je prvi u Hrvatskoj započeo s knjižničnim programima za djecu i mlade, od pričanja priča i radionica u knjižnicama do priredbi i kvizova koji su se organizirali u bolnicama za male bolesnike. Prvi dječji odjel knjižnice nekoliko se puta selio, a na današnjoj lokaciji se nalazi od 1994. godine. S vremenom je tip korisnika knjižnice postajao sve raznolikiji i veći kako bi se udovoljilo potrebama korisnika. U suradnji s raznim izdavačkim kućama, kulturnim institucijama i ustanovama odjel organizira razne izložbe, obljetnice, susrete s književnicima i predstavljanje domaćih i stranih knjiga.

2.1. Programi Knjižnica grada Zagreba

Kroz godine knjižnice su razvile niz programa kako bi pomogle djeci te ih upoznale i privukle knjigama. Programi su se razvijali i međusobno nadopunjavali kako bi privukli djecu u knjižnice i naviknuli ih na čitanje.

Jedan od najznačajnijih bio je projekt „Korak po korak“ do oporavka koji je primarno bio namijenjen djeci koja su bila izložena oružanim sukobima tijekom Domovinskog rata i događajima koji su se odrazili na njihov život. U suradnji s psihologom dr. Arpadom Barathom i likovnom mentoricom Dašom Matul osmišljen je program kreativnih aktivnosti za prognanu i izbjeglu djecu i mladež koji se provodio u dječjim odjelima. Program se temeljio na 12 središnjih tema kojima se željelo spriječiti razvoj mogućih posljedica traume na razvoj

---

¹ Čičko, H. (2010) Odrastanje uz knjigu: 60 godina prve dječje knjižnice u Hrvatskoj

djece. Ovaj program je promijenio koncepciju svih budućih programa za djecu i mlade u Gradskoj knjižnici.²

Projekt „Nacionalni kviz“ za poticanje čitanja knjižnice su pokrenule u suradnji s Hrvatskim centrom za dječju knjigu, a uključena su djeca iz knjižnica diljem Hrvatske. Kviz je nastao po uzoru na „Europski kviz“, ali kako hrvatske knjižnice nisu imale prijevode svih knjiga potrebnih za sudjelovanje u kvizu, pokrenuta je verzija za djecu u Hrvatskoj. Svake se godine tijekom *Mjeseca hrvatske knjige* održava natjecanje na kojem sudjeluju djeca koja rješavaju različite upitnike i zagonetke sastavljene na temelju pripremljene literature. Kvizovi su ponekad posvećeni književnicima ili znanstvenicima u povodu obljetnica rođenja i sl.

Kako bi se djeca privukla čitanju, posebno onih djela koja nisu njihov izbor i nisu im zanimljiva, osmišljeni su projekti „Čitanje na drugačiji način“ i „Lektira na kotačima“. Cilj *Čitanja na drugačiji način* je motivirati djecu na čitanje, da prevladaju otpor prema knjigama na popisu lektire putem multimedijalnih radionica. Lektira na kotačima namijenjena je učenicima škola u udaljenim mjestima. Nastavnici su potaknuti ovim projektom i sami uveli nove pristupe u obradi lektire.

Od 2001. godine organizira se *Izbor najčitatelja godine*³ kako bi zainteresirali za čitanje djecu starije školske dobi. U izboru sudjeluju djeca od 12 do 14 godina, a najčitatelj se bira na dvije razine, najprije se bira najčitatelj u pojedinim knjižnicama, a između njih najčitatelj KGZ-a. Pobjednici osvajaju razne vrijedne nagrade.

Da bi se djeca dobro upoznala sa svojim lokalnim knjižnicama, razvijen je projekt *Knjigolandija*. Knjižnice u suradnji s osnovnim školama organiziraju programe koji pomažu učenicima da upoznaju knjižnicu i steknu vještine potrebne za snalaženje u knjižnicama.

Posebno mjesto ima projekt „Knjižnica širom otvorenih vrata“ čiji je cilj integracija djece s poteškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom. Projekt se sastoji od nekoliko dijelova: programa za uključivanje djece s poteškoćama sluha, govora, čitanja i pisanja u redovne programe knjižnice; kreativnih radionica i kulturnih događanja namijenjenih djeci s poteškoćama u razvoju i mlade s mentalnim i tjelesnim invaliditetom; glazbenih susreta osmišljenih za slijepu i slabovidnu djecu i mlade, koji čine predavanja, koncerti i razgovori s umjetnicima, izradu taktilnih slikovnica za slijepu i slabovidnu, uz senzibilizaciju djece koja vide.

---

² Čičko, H. (2010) Odrastanje uz knjigu: 60 godina prve dječje knjižnice u Hrvatskoj

³ Knjižnice grada Zagreba (2014) Najčitatelj u KGZ-u

2.2. Klasifikacijski sustav dječjih odjela Knjižnica grada Zagreba

Dječji odjel je imao jednak klasifikacijski sustav knjiga kao i Odjel za odrasle koji nije bio pogodan za korištenje, pogotovo za slobodan pristup korisnika, tj. djece. Prvim preuređenjem promijenjen je i klasifikacijski sustav kako bi se djeci omogućio što lakši pristup i korištenje knjiga. Voditeljica Dječjeg odjela Branka Furlan je 1959. godine izradila klasifikacijski sustav koji je najprije primijenjen u Dječjem (tada Pionirskom) odjelu, a kasnije su ga preuzele i druge knjižnice u Hrvatskoj. Iako su knjige s područja znanosti klasificirane po UDK-u, beletristika je podijeljena prema uzrastu čitatelja. Ovaj način klasificiranja koristi se i danas u dječjim odjelima diljem Hrvatske.⁴

Knjige se u sustavu dijele na četiri skupine označene slovima S, M, D i O. Prvu skupinu označava slovo „S“ i odnosi se na slikovnice, tj. literaturu namijenjenu najmlađoj djeci koja još ne znaju čitati ili tek uče, djeci u dobi od tri, četiri godine. Sljedeća skupina odnosi se na knjige namijenjene djeci koja uče ili su tek naučila čitati, u dobi četiri i šest ili sedam godina, tj. male knjige odakle i dolazi oznaka za ovu skupinu „M“. Skupina dječjih knjiga koju označava slovo „D“ odnosi se na knjige koje čita srednji uzrast od 6 do 12 godina, knjige poput bajki, realističnih pripovijesti i dječjih romana. Knjige za ovaj uzrast već se mogu podijeliti prema književnoj vrsti ili temi. Zadnja skupina označena je slovom „O“ i odnosi se na knjige za mlade od 13 godina na dalje ili omladinsku knjigu kakav je bio naziv za mlade kad su oznake stvorene, a zbog praktičnosti oznaka se zadržala i dalje.⁵

2.3. Informativni utorak

Informativni utorak⁶ je pokrenula direktorica Gradske knjižnice Višnja Vuković u travnju 1955. godine za knjižničare Dječjeg odjela. Tada je pokrenut sistem internog informiranja o novim izdanjima knjiga za djecu i mladež. Prvi sastanak sličan današnjima održan je 4. listopada 1960., a nazočno je bilo 17 knjižničara. U početku sastanci su se održavali jednom mjesečno kako bi knjižničari razmjenjivali informacije o novim dječjim knjigama. Sastanci su mijenjali svoju koncepciju, ali su i dalje zadržali vrijeme održavanja,

---

⁴ Čičko, H. (2010) Odrastanje uz knjigu: 60 godina prve dječje knjižnice u Hrvatskoj

⁵ Čičko, H. (2010) Odrastanje uz knjigu: 60 godina prve dječje knjižnice u Hrvatskoj

⁶ Knjižnice grada Zagreba (2014) Informativni utorak

prvi utorak u mjesecu. S vremenom je sastanak prozvan Dječji utorak, a bio je namijenjen svim knjižničarima dječjih odjela narodnih knjižnica i osnovnih škola. Sadržaj sastanaka može se podijeliti u četiri skupine: informiranje o izdavačkoj djelatnosti, utjecanje na izdavačku djelatnost preko kontakata s izdavačima, provedba zajedničkih akcija dječjih i školskih knjižničara Zagreba i okolice te obavještanje i savjetovanje o stručnim pitanjima koja su zanimljiva za dječje i školske knjižničare. Na sastanke su bili pozvani i izdavači i predstavnici Kluba prijatelji knjige. Školski knjižničari su nakon sastanaka nastavili i sa svojim posebnim programom koji su pripremili suradnici Matične službe KGZ-a.

Danas sastanke vodi redakcija koja se sastoji od četiri člana, a također osmišljava godišnje programe stručnih sastanaka. Redakciju čine Hela Čičko, Loris Bučević-Sanvincenti, Ranka Javor i Silko Štefančić. Na sastanke dolazi približno 120 sudionika, a broj redovito raste jer za njega postoji veliko zanimanje. Knjižničari su shvatili korist i vrijednost sastanaka za njihov rad s djecom, a u goste često dolaze predstavnici izdavačkih kuća, književnici, ilustratori i urednici. Prvi dio sastanka namijenjen je svima, a drugi dio namijenjen je posebno školskim knjižničarima.

2.4. Interni četvrtak

Interni četvrtak⁷ je pokrenut kao novi oblik informiranja i obrazovanja 1989. godine na inicijativu tadašnje stručne suradnice Matične službe za dječje knjižnice Ranke Javor. Danas sastanke osmišljava i organizira Hela Čičko. Sastanak je namijenjen poboljšanju kvalitete pedagoškog rada knjižničara na dječjim odjelima Knjižnica grada Zagreba. Knjižničari surađuju s mjesnim zajednicama i zdravstvenim ustanovama kako bi se popularizirale knjige i čitanje.

Aktivnosti u dječjim odjelima usmjerene su na razvoj djeteta i njegove literarne, dramske, glazbene i likovne kreativnosti. Od knjižničara se traže nova znanja, vještine, kompetencije, svestranost i spremnost na promjene. Informativni utorki nisu mogli odgovoriti na teme vezane uz pedagoški rad knjižničara. Sastanci se održavaju jednom mjesečno za djelatnike s položenim stručnim ispitom ili završenim studijem bibliotekarstva koji imaju malo iskustva s aktivnostima u dječjim odjelima kako bi razvili svoje pedagoške mogućnosti i vještine. Sastanak predstavlja oblik stručnog usavršavanja za dječje knjižničare koji traje cijeli radni vijek i spada u oblik cjeloživotnog obrazovanja. Razmjenom iskustava i praktične

---

⁷ Knjižnice grada Zagreba (2014) Interni četvrtak

radionice koje vode stručnjaci upoznaju knjižničare dječjih odjela narodnih knjižnica s tehnikama i metodama rada iz područja likovno-scenske umjetnosti, kulture govorenja i pisanja, ekologije, etnologije, psihologije i pedagogije.

U posljednje vrijeme Interni četvrtak ima koncept “kružnog putovanja“ kroz dječje odjele. Na svakom se sastanku predstavi jedan odjel koji predstavljaju njegovi djelatnici, iznoseći svoja iskustva i primjere radionica. Ovaj način rada potiče stvaralački rad, kreativnost i inovativnost knjižničara, a postaje i mjesto za razmjenu novih ideja i primjera iz prakse. Sastanci pomažu vrednovanju rada i programa koji se odvijaju unutar dječjih odjela.

3. KNJIŽNICE OSNOVNIH ŠKOLA

Školske knjižnice su po svojoj namjeni, tipu korisnika i fondu vrsta posebnih knjižnica. One su uglavnom zatvorenog tipa jer služe samo potrebama korisnika unutar jedne ustanove, tj. škole, iako ponekad mogu preuzeti ulogu javne knjižnice u mjestima koja ih nemaju. One su sastavni dio škole i kao takve imaju svoj prostor i ulogu u normalnom funkcioniranju škole.

Osim što su dio škola, školske knjižnice su i dio knjižničarske službe na području zajednice u kojoj rade, kao i cijele Hrvatske. One moraju poštivati norme i propise koje vrijede i za ostale knjižnice. Knjižničari koji rade u njima, osim položenih stručnih ispita koje polažu svi knjižničari, moraju imati i pedagoške kvalifikacije kako bi mogli raditi u njima.⁸

3.1. Razvoj školskih knjižnica

Nekada su školske knjižnice bile na marginama rada škole, njihova važnost i utjecaj su smatrani malima. U novije doba podiže se svijest o važnosti i potrebi knjižnica u školama. One postaju sastavni dio škola i njihovog rada, kako obrazovnog, tako i odgojnog djela. Školska knjižnica i školski knjižničari su prošli daleki put od svojih početaka i razvili su se u važan dio škole koji sadrži organizirane i oblikovane zbirke svih vrsta građe potrebne u obrazovnom procesu. Za školske knjižnice važno je definirati njihovo poslanje kako bi se vidio cilj i zadaće koje žele postići. Knjižnice zajedno sa školom moraju ići u korak s vremenom i pratiti nove trendove, ne samo u odgoju i obrazovanju, nego i u razvoju tehnologije i komunikacija. Knjižnica prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja, središnjica je školskih odgojno-obrazovnih, javnih i kulturnih zbivanja te različitih stvaralačkih mogućnosti, mjesto partnerskog odnosa učenika, nastavnika i knjižničara, prostor gdje učenik boravi organizirano ili u slobodno vrijeme i najvažnije, otvorena je za promjene.

Iako su školske knjižnice danas ključne u učenju i razvoju učenika, postoji velika nejednakost u resursima u knjižnicama u svijetu, njihovoj kvaliteti, pristupu izvorima informacija i informacijskoj tehnologiji, osoblju koje radi u knjižnicama. Stanje knjižnica dosta ovisi i o ekonomskoj situaciji zemlje i njenom ulaganju u knjižnice i samoobrazovanje. Osim što drugi ne shvaćaju ulogu knjižnice u školi i ne koriste njene mogućnosti, probleme

---

⁸ Blažeković, T.; Furlan, B. (1993) Knjižnica osnovne škole

mogu stvarati i fizički uvjeti poput izloženost knjiga i tehničkih pomagala raznim vremenskim uvjetima koji mogu na njih nepovoljno djelovati.⁹

Knjižničari znaju da su knjižnice, a posebno školske knjižnice, važne, ali oni koji imaju moć često to ne shvaćaju i teško ih je u to uvjeriti. Smatraju da postoje drugi prioriteti koji zahtijevaju njihovo vrijeme i novac. Zato se mora promovirati uloga i važnost knjižnica u radu škola. Knjižnice razvijaju i šire horizonte djece, nude im prikaz svijeta većeg od onog u kojem žive i pogled na budućnost. Knjižnice pomažu svoj djeci da razviju svoj potencijal bez obzira na njihove poteškoće, a škole trebaju podupirati školske knjižnice u njihovom radu. One pružaju vrijeme, prostor i prilike za zajedničko i samostalno učenje te razvoj novih vještina. Potiču njihov istraživački duh, razvoj prijateljstava, njihovih individualnih interesa i ukusa, samostalnosti i znatiželju kako bi se razvijao duh i um djece. Školska knjižnica je zrcalo škole, njenog duha, života i načina rada. Školski knjižničari moraju osnaživati učenike, učitelje i stručno osoblje škole, koristeći resurse koje imaju te svoju maštu.

Suvremena knjižnica postaje najbolji okoliš za učenje, a knjižničar informacijski i medijski stručnjak te najbolji pomagač u učenju. Time funkcija knjižničara postaje sve zahtjevnija. Na rad knjižničara, a i rad škole utječe niz čimbenika iz vanjske i unutarnje okoline. Čimbenike vanjske okoline čine financijski uvjeti i tehnologija, dok kod čimbenika unutarnje okoline posebno značenje imaju strategija i timski rad. Knjižničar mora razumjeti važnost i djelovanje tih čimbenika jer oni bitno određuju aktivnosti i zadaće knjižnice.

U stvaranju školskih knjižnica za budućnost ključni su knjižničari koji su dobri organizatori i menadžeri te su uključeni u razvoj kurikuluma, široki raspon knjiga primjerenih za učenike, računala i druge tehnologije, namještaj koji privlači učenike u knjižnicu, upute za snalaženje, prostor za učenje, istraživanje i čitanje uz korištenje novih tehnologija, dovoljno prostora da knjižnica može primiti cijeli razred i programi informacijske pismenosti koji pomažu u jednostavnom i učinkovitom korištenju knjižnice.

3.2. Uloga, zadaće i ciljevi školskih knjižnica

Temeljna razlika u radu školskih knjižničara je, osim stručne spreme, i pristup i ponašanje okoline u kojoj radi. Te razlike najčešće dolaze do izražaja na stručnim skupovima, jer razlike uvjetuju različite koncepcije i praksu. U obrazovanju novog doba knjižničar svoje poslanje ostvaruje korištenjem multimedijalnih mogućnosti školskih knjižnica, za svako

---

⁹ Willars, Glenys; Pemmer Saetre; Bernhard, Paulette (2002) School libraries: Today and Tomorrow

nastavno područje ostvaruje najmanje dva sata godišnje u školskoj knjižnici, pridonosi osposobljavanju učenika, pomaže pri izboru knjiga ili drugih izvora za učenje i razonodu, primjenjuje individualan pristup učenicima, pridonosi rasterećivanju učenika od školskih obaveza, potiče učenike na razvoj vlastitih sposobnosti u slobodno vrijeme i potiče kvalitetnu komunikaciju škole s roditeljima.

Uloga školske knjižnice u obrazovanju danas je u središtu pozornosti. O njenoj ulozi se može govoriti ako su knjižnice pristupačne svim učenicima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ostalim djelatnicima škole, osposobljavaju učenike za samostalan rad i obrazuju ih, stvaraju pozitivne navike kod učenika i pomažu im u njihovom radu i aktivnostima, osiguravaju i proizvode izvore informacija, uvjete za učenje i istraživanje. Osim učenicima knjižnica pomaže i osigurava potrebne informacije i materijale za nastavnike i stručne suradnike. Svoju odgojno-obrazovnu zadaću školske knjižnice obavljaju izravno, putem komunikacije s korisnicima i neizravno, kroz suradnju s nastavnicima i stručnim suradnicima u pripremi i organizaciji nastavnih sadržaja, kada knjižnica preuzima ulogu izvora znanja. Knjižnica podupire inovacije u obrazovanju, tj. metodičko preoblikovanje obrazovanja, intermedijalno učenje. Podupire odstupanje od tradicionalnih oblika nastave kako bi se što više povezali nastavni sadržaji, nastavnici i učenici te kako bi se ostvarila intermedijalnost. Školska knjižnica i suvremeno obrazovanje na jednak način gledaju kako naučiti učenika da pronađe informacije koje treba te gdje ih tražiti. Ovo umijeće potrebno je svakom pojedincu za rad i život u današnjem društvu, a informativna uloga knjižnica ima sve veću važnost.

Neki od ciljeva školske knjižnice su učiniti školsku knjižnicu izvorom knjiga i didaktičkih materijala, težiti k situaciji u kojoj bi knjižnica postala središte bogato odgojnim djelatnostima, a ne bi bila samo pomoćna služba, a korisnicima omogućiti pristup materijalima u papirnatom i multimedijalnom obliku. U knjižnici se razvijaju informacijska i tehnološka pismenost u jednakoj mjeri. Školski knjižničar kao stručnjak odabire materijale koje će nabaviti, multimedijalna izdanja, uči učenike te ih potiče na kritičko razmišljanje. Multimedijalni pristup omogućava svakom učeniku napredovanje prema njegovim sposobnostima i interesima. Multimedijalnost se ostvaruje povećanjem knjižničnog fonda, osiguravanjem dostupnosti informacija svim korisnicima, uspostavljanjem uvjeta za razmjenu i provođenjem plana knjižničnog obrazovanja korisnika. Učenike treba već u osnovnoj školi početi upoznavati s novim tehnologijama i kako ih kvalitetno koristiti.

Osnovni zadaci školske knjižnice su stvoriti kod učenika trajne navike samostalnog traženja knjiga, njihovog korištenja, kao i korištenja knjižničnog fonda, pomoći učenicima da razviju samostalnost i samopouzdanje te omogućiti nastavnicima upotpunjavanje njihova

znanja iz njihovog stručnog i znanstvenog rada, redovito praćenje najnovijih dostignuća iz nastavnih predmeta te primjenu različitih nastavnih metoda. Dužnosti knjižničara mogu se podijeliti na rad s učenicima, rad s nastavnicima, suradnju s roditeljima i suradnju s matičnom službom.¹⁰

Sredstva za školske knjižnice dolaze iz državnog proračuna predviđenog za odgoj i obrazovanje i iznose 2,6% udjela proračuna, što je znatno niže od europskog prosjeka. Kako bi se osigurala sredstva za knjižnice važno je razumjeti školski proračunski proces, poznavati raspored proračunskih ciklusa te paziti da su potrebe školske knjižnice prepoznate i jasne. Sam proračunski plan treba sadržavati sredstva za nove izvore, promocijske materijale i aktivnosti, uporabu računalne opreme i AV opremu, administrativni materijal, namještaj te specijalne projekte, znanstvena istraživanja i razvojno planiranje. Školski knjižničar treba biti član tima koji planira ukupne troškove školske knjižnice, on također podnosi i financijsko izvješće koje pokazuje kako su sredstva potrošena.

3.3. Školski knjižničar

Školski je knjižničar visokoobrazovana osoba sa znanjima iz raznih nastavnih područja specifičnih za školu: znanosti, tehnike, psihologije i pedagogije te umjetnosti. Posjeduje i specijalna znanja i vještine informacijskih stručnjaka za prikupljanje građe iz raznih izvora i različitih nositelja informacija koji sadrže informacije i spoznaje potrebne za uspješno djelovanje u današnjem društvu. Stručna knjižnična naobrazba omogućuje mu samostalnu organizaciju i vođenje rada u knjižnici i čitaonici. Dobro poznavanje strukture knjižnične zbirke dovodi do planirane nabave u suradnji s predmetnim nastavnicima i njezine kvalitetne izgradnje. On obavlja sve vidove knjižničnog poslovanja: inventarizaciju, tehničku i stručnu obradu građe (sve češće informatičku), zaštitu, vođenje statistike, izradu popisa knjižnične građe prema nastavnim predmetima, usmene i pisane prikaze knjiga, časopisa ili drugih vrsta građe. Školski knjižničar je odgovoran za rad i upravljanje školske knjižnice. Suraduje sa svim članovima školske zajednice te javnim i drugim knjižnicama. On mora imati stručne kvalifikacije kao bi mogao raditi kao školski knjižničar, iako mu mogu pomagati nastavnici, roditelji i učenici koji nemaju jednake stručne kompetencije.

On je pedagoški stručnjak s dobrim poznavanjem didaktike i metodike te razvijenim socijalnim vještinama, kao i onim komunikacijskim, informacijskim te vještinama timskog

---

¹⁰ Blažeković, T.; Furlan, B. (1993) Knjižnica osnovne škole

rada. Ima organizacijske sposobnosti i poznaje suvremenu tehnologiju što mu, osim pretraživanja, omogućuje i multimedijske prezentacije informacija. Od ostalih knjižničara odvaja ga naglašena odgojna i obrazovna uloga, on omogućuje učenicima stjecanje vještina za cjeloživotno učenje, kritičko mišljenje, izražavanje i razvijanje njihove mašte. Od njega se očekuje da bude sveznalica, suvremen, svestran, kreativan, prilagodljiv različitim situacijama, samostalan i nezamjenjiv.

Glavna uloga školskog knjižničara je da pridonosi misiji i ciljevima škole uključujući procedure procjene te razvoj i primjenu u školskoj knjižnici. U suradnji s ostalim djelatnicima škole knjižničar mora raditi na razvoju planova i njihovoj primjeni u kurikulumu. Kao potpora radu škole, knjižnica je ključna u ostvarivanju interdisciplinarnih aktivnosti. Pomoćnici školskih knjižničara pomažu mu u njegovim zadaćama. Pomoćnici trebaju imati osnovni trening za rad u knjižnici.¹¹

Dužnosti školskog knjižničara podrazumijevaju analizu resursa i informacija koje treba školska zajednica, katalogizirati i klasificirati knjižnične materijale, pomoći učenicima i nastavnicima pri korištenju knjižnice, sudjelovati u planiranju programa i događaja te njihovoj pripremi, upravljati knjižničnim osobljem i promovirati vrijednost knjižnične službe i njihove programe.¹²

Školski knjižničari moraju imati neke osnovne kvalitete i vještine poput sposobnosti za pozitivnu komunikaciju i otvorenost prema djeci i odraslima, sposobnost razumijevanja potreba korisnika, sposobnost surađivanja s pojedincima i s grupama unutar i izvan školske zajednice, znanje i razumijevanje kulturalnih raznolikosti, znanje o metodologiji učenja i obrazovnim teorijama, znanje o informacijskim vještinama te kako koristiti informacije, znanje o materijalima koji čine knjižničnu zbirku, znanje o dječjoj literaturi, medijima i kulturi, znanje i vještine na području menadžmenta i marketinga te znanje i vještine na području informacijske tehnologije.

3.4. Rad školskih knjižnica

Iako je školska knjižnica prvenstveno namijenjena i okrenuta učenicima, sve više knjižnice se okreću i nastavnicima i stručnim suradnicima i njihovim potrebama. Školska knjižnica polako postaje potreban suradnik kao bi se povezao zbivanja u nastavi i izvannastavnim aktivnostima. Osim zadaće da informira, obrazuje i odgaja učenike putem

---

¹¹ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice (2004)

¹² IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice (2004)

raznovrsnih informacija i izvora znanja, knjižnica ima i zadaću da organizira za njih aktivnosti u slobodno vrijeme.

Učenje u školskoj knjižnici može se podijeliti na vrste učenja kao što su stjecanje vještina informacijske pismenosti, nastavni sat u školskoj knjižnici, nastavni dan u školskoj knjižnici, radionica kao metoda učenja i življenja, školski projekti i izrada novih didaktičkih materijala. Osnovni oblici učenja u suvremenoj školskoj knjižnici su individualno učenje, učenje u paru i učenje u manjim skupinama. Individualno učenje vezano je uz učenje po zadaći izravno za nastavu, dok se učenje u paru i učenje u manjim skupinama uglavnom odnosi na izradu većeg i složenijeg seminarskog rada. Uporaba više medija pri učenju potaknuta je od strane školskog knjižničara, a cilj je više uključiti nastavnika u proces rada školske knjižnice. Za uključivanje novih vrsta medija kod učenika mora se razvijati informacijska pismenost. Informacijska pismenost znači sposobnost prepoznavanja potrebe informacija za rješavanje problema, postavljanje ključnih pitanja, korištenje različitih informacija, lociranje relevantnih i odgovornih informacija, sposobnost korištenja informacijskih tehnologija, proces istraživanja, oblikovanje i objavljivanje u tekstualnim i multimedijским formatima i prilagodba tehnologijama koje se pojavljuju. Planom i programom rada školske knjižnice predviđene su za aktivnosti kojima se razvijaju razne vještine.

U osnovnim školama rad knjižnica obuhvaća i praćenje programa i oblika odgojno-obrazovnog rada. Knjižnice razvijaju naviku dolaska u knjižnicu, pružaju pomoć pri izboru knjiga, razvijaju naviku zaštite fonda, organiziraju nastavu, pomažu pri obradi tema i upućuju učenike u metode istraživanja. U nekim knjižnicama organizira se rad u produženom, cjelodnevnom boravku, dopunskoj i dodatnoj nastavi, aktivnosti kada imaju prazni sat, rad na odgoju i obrazovanju u slobodno vrijeme, sustavno poučavanje za samostalno učenje ili poučavanje informacijskih vještina. U većini škola nastavnici i knjižničari surađuju pri nabavi građe, programima odgoja mladeži, timskom radu za pripremu nastavnih sati. Često se u školama organiziraju izložbe, književni susreti, predstavljanje knjiga, natjecanje u znanju i stručna predavanja.¹³

Kako knjižnica napreduje i mijenja se te promjene treba i vrednovati da bi se nastavilo uspješno raditi i dalje te da bi se otkrilo kojem djelu rada treba obratiti više pažnje ako se pokaže potrebnim. Knjižničari često uz već postojeće obaveze dobiva i nove, a starije obaveze

---

¹³ Čelić-Tica, V.; Zovko, M. (2000) Školske knjižnice danas: Kritične točke školskog knjižničarstva

ostaju pa se ponekad knjižničar osjeća iscrpljeno i nezadovoljno u prihvaćanju novih obaveza. Nove promjene donose i nove zahtjeve za knjižničare i knjižnice ne samo kod nas nego i u svijetu. Vrednovanje knjižničara može se provoditi na mnogo načina i ispitujući različite dijelove rada pa je teško odrediti najbolji način. Uspješnost školskih knjižnica, njihova aktivnost može se ocijeniti pomoću 11 razina:

1. bez utjecaja
2. samoposluživanje
3. individualna pomoć
4. spontano prikupljanje
5. kratkoročno planiranje
6. planirano prikupljanje
7. aktivno pomaganje
8. dugoročno planiranje
9. izrada nastavne jedinice – razina I.
10. izrada nastavne jedinice – razina II.
11. razvoj kurikuluma.

Za školske knjižnice važno je utvrditi u kojoj mjeri njihova usluga ispunjava postavljene zadaće, koliko je i kakvo korištenje njihova fonda i pokriva li fond potrebe programa i korisnika. Osim toga, trebalo bi ispitati u kojoj mjeri su korisnici zadovoljni uslugom jer u mnogim slučajevima korisnici ne znaju što sve nudi knjižnica i kako im može pomoći.

Noviji oblik rada s učenicima su školski projekti. Najprije su se pojavili u školskim knjižnicama, a zatim su se proširili na izvannastavne sadržaje te i na samu nastavu. Za školske projekte specifično je poticanje samostalnog istraživanja, oblikovanje saznanja, predstavljanje postignutih rezultata te vrjednovanje vlastitog rada. Ovaj način rada uspješno poučava istraživačke metode, informacijsku pismenost, povezivanje različitih sadržaja, planiranje vremena i resursa te vještine prezentacije. Knjižničari su u njima u raznim ulogama poput: koordinatora suradnje, mentora u istraživanju, organizatora raznih događanja od prihvata i smještaja gostiju i posjeta kulturnim događanjima pa do suradnje s javnim medijima i ostalima.

Osposobljavanje za aktivno korištenje informacija postiže se timskom nastavom. Timska nastava organizira se kako bi se povezali sadržaji nastavnih predmeta sa sadržajima knjižnično-informacijskog obrazovanja. Učenike se osposobljava za čitanje stručnih tekstova pisanih popularno-znanstvenim ili znanstvenim stilom te vođenje bilježaka o pročitanome i korištenim izvorima. Nakon ovakvog načina rada često se provodi neki tip evaluacije

sudionika. Takav način rada koliko god bio drugačiji i zahtjevniji, sudionici tvrde da su uživali, naučili nešto novo i razvili nove vještine.

U nacionalnom kurikulumu školske knjižnice bi se trebale smatrati vitalnim sredstvom postizanja ciljeva. Preporuča se na nacionalnim, a i na lokalnim razinama stvoriti programe kojima bi se poticao razvoj školskih knjižnica. U takve programe mogu se uključiti različiti načini i aktivnosti povezane kontekstom sa školskim knjižnicama.

3.5. Fond školskih knjižnica

Fond knjižnice smatra se njenim najvećim bogatstvom, a osim knjižnog fonda školske knjižnice skupljaju i raznu neknjižnu građu. Neknjižna građa se puno koristi u školskim knjižnicama, a učenici su izjavili da im je multimedijalni pristup najzanimljiviji te da sadržaje na taj način lakše i duže pamte. Kako neknjižne građe nema mnogo, razni didaktički materijali izrađuju se u samim knjižnicama, najčešće u suradnji s nastavnicima. Kako bi se knjižni fond mogao oblikovati prema potrebama korisnika, knjižničari trebaju poznavati njihove navike i interese tako da prate nastavne sadržaje, ali i ono što učenici samostalno odabiru. Pri tome se najbolji uvid može dobiti u neformalnim razgovorima o literaturi ili razmišljanjima, doživljajima, načinu provođenja slobodnog vremena itd. Pomoću ovakvih informacija učenicima možemo preporučiti literaturu u skladu s njihovim interesima i usmjeriti ih na nova i njima nepoznata područja u književnosti, umjetnosti, društvenim i prirodnim znanostima. Organiziranjem radionica različitih sadržaja sudionici se potiču na aktivno sudjelovanje u razmatranju različitih tema. Na taj način organizira se i učenje kojim se povezuje nastavni sadržaj s osobnim iskustvom i razmišljanjem o naučenom.

Nabava knjiga za knjižnični fond uvjetovana je zadacima knjižnice i potrebama korisnika. Za učenički fond nabavljaju se knjige za obaveznu školsku lektiru, zatim popularno-znanstvena i informativna literatura, razni priručnici, serijske publikacije, knjige na stranim jezicima, te ostali knjižnični materijali poput filmova, audio i video materijala, slika, fotografija i drugih materijala. Za nastavnički knjižni fond nabavlja se suvremena pedagoška literatura i klasična djela iz pedagogije, metodički priručnici za nastavne predmete, stručna djela s područja svih školskih predmeta, djela potrebna nastavnicima u njihovom stručnom usavršavanju, stručne pedagoške serijske publikacije i razni priručnici.¹⁴

---

¹⁴ Blažeković, T.; Furlan, B. (1993) Knjižnica osnovne škole

Školska knjižnica osim lektire nastoji ponuditi i naslove izvan obavezne literature te građu na različitim medijima. Knjižničari su uglavnom prepušteni sami sebi u stvaranju fonda i pronalaženju sredstava za njihovu nabavu. Iako je Zakonom propisana obaveza nabave nove građe i opremanja, zbog nabave besplatnih udžbenika svim učenicima školske knjižnice su ostale bez sredstava za obnovu fonda, a time je dovedena u pitanje njihova suvremenost i raznolikost izvora informacija, posebno pitanje tehnološke opremljenosti. Velika pomoć u radu knjižnica je njihova međusobna suradnja, a pomaže i online pretraživanje kataloga, ne samo učenicima nego i nastavnicima i roditeljima.

3.6. Školska knjižnica i nastava

Nastava u školskoj knjižnici poboljšala se za učenike i nastavnike prostorno i sadržajno, ali još uvijek je više mjesto dogovaranja nego izvođenja nastave. Jedna od važnijih prednosti školskih knjižnica je njena okrenutost novim medijima i tehnologijama i njihovom spajanju s nastavom i procesom učenja kojem su se okrenuli prije škola i knjižnica. Tako je intermedijalni pristup učenju danas jako razvijen u knjižnicama te se primjenjuje u individualnom učenju, pripremi i izvedbi nastavnog sata i vrednovanju. Klasičan način učenja za današnje učenike postaje sve manje poznat te sve više uče radeći s raznim medijima s kojima su već upoznati. Neki teoretičari se pribojavaju da će utjecaj novih medija na proces učenja i samo učenje znatno promijeniti proces te način učenja u budućnosti.¹⁵

Nastavni sat u knjižnici priprema se u suradnji s nastavnikom i upotrebom intermedijalnosti u izvođenju nastave. Spajanjem interdisciplinarnog i intermedijalnog pristupa pruža mogućnost najučinkovitije nastave koja će najviše pomoći svladavanju nastavnog sadržaja. Intermedijalni način primjenjuje se i u prezentiranju i korištenju naučenog. Podrška školskog knjižničara je važna za intermedijalno učenje kao i njegova suradnja s nastavnicima. Školski knjižničar može vrednovati uspjeh učenika ako točno naznači učenicima što se točno očekuje i kako do tih informacija doći. Nastavni dan u školskoj knjižnici treba biti drugačiji od dana u školi. Takav dan ne bi trebao izazivati stres i dosadu, nego bi trebalo biti poticajan za učenike. Za rad školskih knjižnica se od uobičajene nastave puno više vežu radionice kao metoda učenja. Na radionicama voditelj se odriče uloge onog koji zna više, koji ocjenjuje, a učenici kroz vlastite doživljaje i izražavanje dolaze do iskustva, upoznaju sebe i svoje mogućnosti. Za radionice se moraju osmisliti uvodna središnja i završna

---

¹⁵ Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) Školska knjižnica: korak dalje

aktivnost, a vrijeme za rad ne bi trebalo biti izričito naznačeno. Radionice često potiču razvoj timskog duha i nenatjecateljsko okruženje. Ovakav način rada se sve više potiče i provodi i u normalnoj nastavi.

Školska knjižnica kao središte odgojno-obrazovnog procesa treba poučavati nove oblike učenja i rada, suvremene metode u pristupu izvorima znanja. Školski projekti su izvedivi jedino i najčešće i u školskoj knjižnici. Školskim projektom može se najbolje pokazati doseg knjižnice i njene mogućnosti jer se temi pristupa istraživačkim učenjem. Uspjeh projekta uvelike ovisi o preciznoj pripremi i organizaciji, a faze projekta moraju biti dobro osmišljene, razrađene i vođene.

Od učenika se ne očekuje samo sposobnost pronalaženja informacija, nego također njihovo vrednovanje i povezivanje s predznanjima i znanjima iz raznih područja. Važno ih je osposobiti za proces cjeloživotnog stjecanja znanja, sposobnosti, navika i vještina. Osim toga, da bi se moglo koristiti znanje, vježbaju se tehnike vođenja bilješki, odvajanje važnog od nevažnog, pisanje sažetaka, izdvajanje ključne riječi, parafraziranje i pravilno citiranje te organiziranje znanja.

Kod samostalne izrade novih nastavnih materijala najvažniji su proces učenja, afirmacija suradničkih odnosa i privikavanje na timski oblik rada. Školska knjižnica je partner u nastavi kroz poslove i oblike rada poput pripreme i provođenja nastavnog sata te povezivanja predmetnih područja kako bi se rasteretilo učenike. Pri tome veliku važnost ima suradnja nastavnika i knjižničara. Školska knjižnica pomaže nastavnicima putem didaktičke pripreme i stavljanja nastavnih medija u funkciju. Tako pripremljen sat može se održati u učionici ili u knjižnici.

Povezivanje područja odvija se kroz nastavu, tj. na nastavnom satu sa školskom knjižnicom. Ovaj način rada je idealan za rasterećivanje učenika od prevelikih školskih obaveza iako nesinkronizirani obrazovni programi i razredno-satni sustav otežavaju njegovu provedbu. U organizaciji korelacijske nastave knjižničar sudjeluje kroz odabir sadržaja, pogodnih predmeta, potrebnih medija te sudjelovanjem u izvođenju i organizaciji sata. Na takvom se satu, kroz nekoliko predmeta i sudjelovanje više nastavnika, sadržaj obrađuje s različitih gledišta. Ovakav način rada najčešće inicira knjižničar, a izvodi se u obliku blok sata.

Najvažniji čimbenici koji pridonose učinkovitosti i kvaliteti nastave i nastavnog procesa mogu se podijeliti na tri skupine koje utječu na rad i zalaganje nastavnika. Prva je sustavna briga za razvoj i motiviranje nastavnika, zatim stupanj samostalnosti u radu i stvaranje stabilnih uvjeta rada. Nastavnici su skloniji primjenjivati konvencionalne metode i postupke koji su im poznati. Stoga se timski rad i suradnja izbjegavaju jer su za nastavnike to često

područja u kojima se ne snalaze i nedovoljno se potiče takav pristup. Danas se timski rad polako sve više provodi budući da se nastavni sadržaji i predmetna područja sve više integriraju. Stručni suradnici u školi djeluju kao stručni tim, a on je organiziran tako da bude što bliže odgojno-obrazovnom procesu, učeniku, roditelju i stručnim tijelima škole.

3.7. Marketing školske knjižnice

Suvremeni marketing se širi i na obrazovne usluge, pa tako i na školske knjižnice. Knjižničari u Hrvatskoj još ne prepoznaju gdje mogu djelovati marketinški pa i ne koriste marketing u svom radu. Menadžment kao ključni organizacijski proces prodire i u područje društvenih djelatnosti. Djelatnosti knjižnica općenito se smatraju neprofitnima, no profit knjižnica je napredak koji se ostvaruje u knjižničarskoj djelatnosti i obrazovanju. Iako bi bilo lakše raditi po gotovim programima rada, većina knjižničara smatra da programi rada trebaju biti samo okvirno zadani i omogućavati prilagodbe i promjene po potrebi. Marketing školske knjižnice i njezinih djelatnosti znači i gradnju vlastitog imidža. Dio imidža čini i prostor same knjižnice, stoga se treba pridržavati *Standarda za rad školskih knjižnica* i osigurati optimalan prostor za njen rad. Prvi dojam koji se dobije ulaskom u knjižnicu može biti presudan pri odluci o korištenju knjižnice. Kvalitetnu nabavnu politiku može provoditi jedino školski knjižničar jer on dobro poznaje i prati potrebe korisnika. Knjižničar ima i zadaću promoviranja školske knjižnice, a time i same škole. Treba voditi brigu o njenom ugledu i razvoju pozitivnog mišljenja o knjižnici. Raznim aktivnostima koje provodi knjižnica može se promovirati i poboljšati svoj ugled među postojećim korisnicima te privući nove. Kako bi se ostvarile sve ove zadaće školski knjižničar osim uloga nastavnika, suradnika i samog knjižničara mora razviti i ulogu menadžera.

Školska knjižnica treba voditi brigu o neprekidnom poboljšanju djelatnosti i pratiti nove trendove i tehnologije kako bi bila u korak s potrebama i očekivanjima korisnika. Napredak i razvoj može se izvoditi u pet faza: planiranje i karakterizacija područja djelovanja, prikupljanje i analiza podataka o vlastitom radu, prikupljanje i analiza podataka o drugima, poboljšanje te kontinuirani rad na poboljšanju.

Stereotipi o knjižničarima otežavaju napredak i razvoj knjižničara na profesionalnom planu kao i same knjižnice. Ponekad i sami knjižničari svoju struku stavljaju u drugi plan, na sreću takva stajališta se polako iskorjenjuju, a knjižničari dobivaju status koji im i pripada. Školski knjižničar danas mora imati završen studij bibliotekarstva, ali treba poznavati i nastavne tehnologije kako bi mogao kvalitetno obavljati svoj posao. Ovi zahtjevi traže

cjeloživotno obrazovanje u široj struci. U svom radu školski knjižničar ima nekoliko uloga, ulogu nastavnika, suradnika i profesionalca knjižničara. Kao nastavnik veći dio radnog vremena pripada neposrednom odgojno-obrazovnom radu s učenicima, učenici su najvažniji korisnici knjižnice, a kao stručni suradnik knjižničar radi u nastavi ili kao član stručnog tima. Profesionalna i stručna uloga nastavnika i knjižničara se izmjenjuju. Cilj knjižničara je učiniti da se učenici dobro osjećaju u školskoj knjižnici i školi te da razvijaju svoje mogućnosti.

3.8. Prostor školske knjižnice

Od školske se knjižnice očekuje da njen prostor bude ugodan, pogodan za razne aktivnosti: od najjednostavnije posudbe knjižnične građe do zahtjevnijih aktivnosti. Prema tome, ona bi trebala imati nekoliko prostorija kako bi se u njoj mogli provoditi nastavni i izvannastavni sadržaji (nastavni sat, radionica, školski projekt) i organizirati kulturna događanja (promocija knjige, susret s piscem, tribina, okrugli stol i sl.). Usprkos *Standardu* većina školskih knjižnica je smještena u skućenim prostorima koji ne odgovaraju njihovim potrebama, a i prilikom izgradnje novih škola ponekad se zaboravi na knjižnice pa se prenamjenjuju prostori koji su prvotno bili namijenjeni za učionice.

Pri planiranju novih školskih zgrada ili preuređivanju postojećih prostorija, treba razmišljati o smještaju i korištenju školske knjižnice. Prilikom planiranja treba voditi brigu o smještaju knjižnice u školi, pristupačnosti i blizini učenicima, neki dijelovi knjižnice trebaju biti izolirani od vanjske buke, rasvjeta mora biti odgovarajuća i dostatna, temperatura odgovarajuća za rad u knjižnici, ali i osigurati zaštitu građe, odgovarajući smještaj za fond knjižnice, te fleksibilnost za izvođenje različitih aktivnosti i buduće promjene u školskom programu i tehnologiji, te zasebni prostori za potrebe svakog dijela rada knjižnice.

Izgled prostora knjižnice ima važnu ulogu za njen što bolji rad. Njen izgled treba pridonositi osjećaju dobrodošlice i poticati želju pripadnika školske zajednice da provode vrijeme u knjižnici, treba odražavati duh škole te pružati osjećaj sigurnosti i pristupačnosti svim njenim korisnicima.

3.9. Istraživanje o radu školskih knjižnica iz 1999. godine

U knjizi „Školske knjižnice danas“¹⁶ navodi se potreba da se školske knjižnice što više uključe u rad škola, te da se razvija njihov rad i obrazovanje knjižničara koji rade u njima. Kako bi se što bolje pratio i razvio njihov rad, 1999. godine provedeno je prvo istraživanje o njihovom radu putem anketa koje su poslone u osnovne i srednje škole te učeničke domove. Rezultati istraživanja upozorili su na mnoge probleme kojima su opterećene knjižnice.

Istraživanje je pokazalo da školske knjižnice na području Hrvatske ne uspijevaju zadovoljiti neke od parametara *Standarda*, poput opsega knjižnog fonda. Stručna djelatnost nije dovoljno razvijena, a svi knjižničari nemaju završen studij bibliotekarstva ili položen stručni ispit. Radno vrijeme je različito u školskim knjižnicama, dok je u nekima puno radno vrijeme, u drugim školama nema redovitog radnog vremena. Prostor knjižnica često nije adekvatan za potrebe učenika i nastavnika, a neke knjižnice nemaju čitaonicu, dok se računala u knjižnice uvode postupno.

Ovo istraživanje je pokazalo da u školskim knjižnicama možemo naći specifične probleme koji se moraju riješiti kako bi knjižnice mogle pružiti svojim korisnicima sve što trebaju za učenje i razvoj, bilo da se radi o učenicima ili nastavnicima. Jedan od najvećih problema je bio nedostatak knjiga i časopisa koji je riješen omogućavanjem knjižnicama nabave knjiga, ali s časopisima je situacija bila drugačija. S druge strane nestručno i nedovoljno stručno osoblje školskih knjižnica onemogućavalo je kvalitetniji razvoj samih knjižnica i njihovog rada, a školske knjižnice često nisu bile uključene u projekte opremanja škola računalima. Ipak, zahvaljujući djelatnicima knjižnica odgojno-obrazovna, kulturna i javna djelatnost knjižnica je dobro razvijena i pokazale su se uspješnima u analizi istraživanja.

Na području Zagrebačke županije u istraživanju 1999. godine sudjelovale su 24 osnovne i 8 srednjih škola.¹⁷ Što se tiče usklađenosti školskih knjižnica sa *Standardom*, knjižnice ne ispunjavaju sve njegove zahtjeve. Osim nedostatka knjižne i neknjižne građe, jako mali broj knjižnica je imalo kataloge, a neki od zaposlenih knjižničara nema završeni studij bibliotekarstva. Poslovanje i stručni rad ne provodi se u svim knjižnicama osnovnih i srednjih škola redovito. Oprema i prostor knjižnica su neadekvatni i ne zadovoljavaju potrebe učenika i nastavnika.

Nedostatke školske knjižnice nadoknađuju odgojno-obrazovnom, javnom i kulturnom djelatnošću. U osnovnim školama suradnja između knjižničara i nastavnika je jako dobra,

¹⁶ Čelić-Tica, V.; Zovko, M. (2000) Školske knjižnice danas: Kritične točke školskog knjižničarstva

¹⁷ Čelić-Tica, V.; Zovko, M. (2000) Školske knjižnice danas: Kritične točke školskog knjižničarstva

posebno u nabavi knjiga, radu na programima odgoja mladih i poučavanju učenika samostalnom učenju.

Na području Grada Zagreba u istraživanju je sudjelovalo 75 osnovnih i 68 srednjih škola te 12 učeničkih domova. Knjižni fond knjižnica osnovnih škola djelomično zadovoljava potrebe korisnika, ali problem je što znatan broj knjižnica ima zastarjeli fond. Knjižni fond srednjih škola ne zadovoljava potrebe korisnika i na granici je minimuma propisanog *Standardom*. S druge strane knjižnicama nedostaje neknjižne građe, a sve knjižnice nemaju svu potrebnu građu. Iako većina škola ima neku vrstu kataloga, stručna knjižnična djelatnost nije zadovoljavajuća ni u osnovnim ni u srednjim školama. Knjižničari uglavnom imaju završen studij bibliotekarstva ili položen stručni ispit iz bibliotekarstva. Radno vrijeme u osnovnim školama odgovara potrebama korisnika, samo mali broj školskih knjižnica nema redovito radno vrijeme. Situacija je malo lošija u srednjim školama jer veći broj škola nema redovito radno vrijeme. Prostor i opremljenost školskih knjižnica ne odgovaraju zahtjevima *Standarda*, djelomice i zbog prostora koji imaju, knjižnice nemaju dovoljno opreme, ali su opremljene raznolikim sadržajima.

Školske knjižnice u Gradu Zagrebu imaju jako dobro razvijenu suradnju s nastavnicima i stručnim suradnicima na programima iz područja odgoja mladih, pri nabavi građe te radu na odgoju i obrazovanju u slobodno vrijeme i poučavanju učenika samostalnom učenju. Često se organiziraju tematske izložbe i susreti s književnicima ili predstavljanje knjiga.

Velik problem za knjižnice na području cijele Hrvatske, a ne samo Zagreba je nepostojanje dobrog i zajedničkog koordiniranog modela nacionalno-informacijskog knjižničnog sustava.

Današnje društvo u kojem se informacije mogu naći na različitim mjestima, brzina komunikacije postavilo je nove zadaće pred školske knjižnice s težištem na odgoju i obrazovanju. One pomažu učenicima, nastavnicima i roditeljima u učenju, razvijanju istraživačkog duha i osobne procjene. Knjižnice nisu samo podrška nastavnom procesu nego i stručna zbirka knjižne i neknjižne građe kako bi zadovoljile potrebe svojih korisnika, te kao takve čine dio cjelokupne knjižnične i informativne mreže. Njihova kulturna i javna djelatnost pomaže korisnicima razviti svijest o vrijednostima nacionalne kulture, multikulturalnosti te potiče pozitivno duhovno ozračje škole i životne sredine. Poteškoće u postizanju ciljeva i ispunjavanju zadaća školskim knjižnicama predstavlja nedostatak financijskih sredstava, što također usporava njihov razvoj i otežava praćenje kretanja u suvremenoj znanosti i umjetnosti.

4. SURADNJA

Suradnja je zajednički rad kao bi se postigla uzajamna korist na određenom području rada. Suradnja ovisi o stručnosti, kreativnosti i motivaciji suradnika. Suradivački način rada zahtijeva bitne promjene u organizacijskoj kulturi. Zamisao o partnerstvu škole i doma rođena je s idejom da je dobra škola produženi dio dječjeg doma ili obitelji.¹⁸

Za uspješnu suradnju škola i narodnih knjižnica potrebna je suradnja osoblja obiju ustanova. Problem se javlja jer škole i školski knjižničari ponekad nisu jednako zainteresirani za suradnju kao i narodne knjižnice. Iako se danas teži sve više suradnji škola i narodnih knjižnica, u stvarnosti suradnja nije svugdje podjednako dovoljno razvijena. Škole i narodne knjižnice su odgovorne za cjeloživotno učenje, a obrazovanje djece je samo početak.

Obrazovna uloga knjižničara u školi je jako važna, kontekst rada školskih i narodnih knjižnica je dosta sličan, ali obrazovni dio ima drugačije aspekte rada. Danas su školske i narodne knjižnice daleko napredovale i prilagodile se potrebama korisnika, tj. djece.¹⁹ Narodne knjižnice trebaju svakodnevno raditi na kontaktu sa svim školama u njihovom području, ne samo s onima koje su zainteresirane za suradnju.

4.1. Suradnja školske i narodne knjižnice

Suradnja školske knjižnice i narodne knjižnice može poboljšati knjižnične usluge za djecu i mlade, posebno ako zajednički koriste resurse.²⁰ Suradnja treba biti uzajamna, treba odrediti područje suradnje, ekonomske potrebe i način podjele troškova te raspored aktivnosti. Suradnja je moguća na područjima: obrazovanju osoblja, zajedničkim izgradnjama zbirki, zajedničkim programima, koordinaciji usluga, suradnji u obrazovanju i razvoju korisnika, organiziranju posjeta razreda narodnim knjižnicama te na zajedničkom marketingu knjižničnih usluga.

Često roditelji ne vode djecu u narodne knjižnice ako ne nude dodatne sadržaje, a školske knjižnice mogu pomoći kao poveznica prema književnosti. Školske i narodne knjižnice nisu različite i jasno razdvojene, njihova suradnja i spajanje su dobitak za djecu i mlade. Potrebe

---

¹⁸ Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) Školska knjižnica: korak dalje

¹⁹ Bundy, A. (2001) Essential connections: school and public libraries for lifelong learning. The Australia Library Journal

²⁰ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice (2004)

djece uvijek moraju biti na prvom mjestu. Važno je da se narodne knjižnice upoznaju s kurikulumom i silabusom škole i školske knjižnice te ostalim potrebama učenika.

Za narodne knjižnice važno je da se potiče čitanje, potraga za informacijama i stjecanje navika koje će imati i kad odrastu. Narodne knjižnice pokazuju koji su resursi dostupni kako bi mogli donijeti informirane odluke; poticati djecu da postanu bliska i upoznata s narodnim knjižnicama i njihovim resursima te smanjiti izolaciju i hendikepe kod neke djece.

4.2. Suradnja školskih knjižnica i nastavnika

Osim suradnje školskih knjižničara i narodnih knjižnica, važna je i suradnja školskih knjižničara s nastavnicima. Njihova suradnja je potrebna kako bi se razvijalo, vodilo i procijenilo učenikovo svladavanje programa, razvile i procijenile učenikove informacijske vještine i znanja, izradili nastavni planovi, pripremili i izveli posebni projekti i programi i događanja, integrirale informacijske tehnologije u školski program i upoznali roditelji s ulogom školske knjižnice.²¹

Suradnja nastavnika i školskih knjižničara je ključna kako bi se maksimalno iskoristili potencijali knjižnice. Njihovom suradnjom se postiže razvoj, učenje i vrednovanje učenika u skladu s kurikulumom, razvoj i vrednovanje informacijskih vještina i znanja učenika, razvoj plana lekcija, priprema i izvođenje specijalnih projekata, pripremanje i izvršavanje programa čitanja i kulturnih događanja, integriranje informatičkih tehnologija u kurikulum te objasnio roditeljima važnost školske knjižnice i njenog rada.²²

Ponekad stajalište nastavnika može isključivati školsku knjižnicu kao podršku i drugi izvor informacija. Važno je da školska knjižnica nađe svoju ulogu u podršci nastavnom procesu. Korisna strategija za zasnivanje partnerskog odnosa može biti promidžba knjižničnih usluga za nastavnike. U promidžbi usluga bi se trebalo naglasiti sposobnosti i mogućnosti knjižnice u pružanju izvora informacija nastavnicima, u pružanju izvora za razvoj različitih strategija rada, u predstavljanju knjižnice kao partnera u planiranju zadataka i pomoć u rješavanju raznih situacija u učionici te prednosti i mogućnosti međuknjižnične posudbe i elektroničkih mreža.

Nastavnici koji su zainteresirani i spremni za suradnju mogu surađivati s knjižnicom na raznim područjima, kao što su: informacijska pismenost, rad na projektima i zadacima i motiviranju učenika na čitanje.

---

²¹ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice (2004)

²² IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice (2004)

4.3. Suradnja školskih knjižnica s ravnateljem i roditeljima

Uloga ravnatelja važna je za školsku knjižnicu, on daje podršku programima knjižnice i potiče nastavnike na suradnički odnos s knjižnicom. Ipak, ravnatelji slabo pomažu i daju malu podršku knjižnici i njenom razvoju. Tome je djelomice razlog što ravnatelji imaju stare koncepte i percepciju o knjižnicama, a na samim knjižničarima je da promijene takvo shvaćanje ravnatelja. Ravnatelj bi češće trebao biti prisutan u školskoj knjižnici, podržavati programe knjižnice, trebao bi biti dio tima u nekim projektima, omogućiti financijsku potporu za rad školske knjižnice, neprekidno surađivati s knjižnicom te uključiti školskog knjižničara u školski razvojni kurikulum.

Suradnja roditelja i škole, tj. roditelja i nastavnika te roditelja i knjižničara je dragocjena u razvoju i odrastanju djece. Danas je jako važna uključenost roditelja u školski život i njihova angažiranost. Današnji uvjeti suradnje ne zadovoljavaju pa treba osmisliti programe koji će poboljšati suradnju. Školska knjižnica i knjižničar imaju značajnu ulogu, knjižnice diljem svijeta razvijaju suradnju s roditeljima. Knjižničari trebaju spriječiti ravnodušnost djece prema knjigama, tu im velika pomoć mogu biti roditelji te ih treba uključiti u rad knjižnica i suradnju da bi se pomoglo djeci. Roditelji su oni koji odlučuju o pretplati na dječje časopise, o kupnji knjiga i priručnika, oni su prvi koji potiču dijete na čitanje i pričanje priča i uzor po kojem se uče kako se koristiti i odnositi prema knjigama.

5. ZAKONSKA I PRAVNA REGULATIVA ZA KNJIŽNICE I ŠKOLE

Knjižnice su kao javne ustanove uređene zakonima i pravilnicima. Same knjižnice spadaju u nadležnost Ministarstva kulture, a školske knjižnice kao dio obrazovnih ustanova također su u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Polazišta za rad školskih knjižnica su razni dokumenti kojima se postavljaju osnovne smjernice rada. Dokumenti koji uređuju rad školskih knjižnica protežu se od zakona i pravilnika, pa do nastavnih planova i programa.

5.1. Zakoni o knjižnicama i školama

U *Zakonu o osnovnom školstvu*^{23;24} je određeno da svaka škola mora imati školsku knjižnicu i da je njena djelatnost sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa. Uz Zakon o osnovnom školstvu rad školskih knjižnica se uređuje Standardom za školske knjižnice te Zakonom o knjižnicama. Školska knjižnica također mora imati voditelja i knjižnični odbor. Knjižničar se navodi kao stručni suradnik potreban za izvođenje programa osnovnog školovanja i dok su ostali stručni suradnici zaposleni prema potrebi, knjižničar je obavezan za sve škole. Školski knjižničar mora imati visoku stručnu spremu i ispunjavati uvjete prema članku 69. Zakona, točnije mora imati odgovarajuću stručnu i pedagošku spremu prema odredbama Zakona i drugih propisa, može izvoditi nastavu na hrvatskom jeziku, mora ispunjavati zdravstvene uvjete potrebne za izvođenje nastave i imati položen stručni ispit. Obaveze knjižničara obuhvaćaju rad u nastavi, izvannastavnim aktivnostima, rad u stručnim tijelima, pripremanje za nastavu, stručno usavršavanje i ostvarivanje kulturnih programa škole.

U *Zakonu o knjižnicama*²⁵ školske knjižnice se smatraju jednom od vrsta knjižnica. Standarde za školske knjižnice na prijedlog Hrvatskog knjižničkog vijeća propisuje ministar znanosti, obrazovanja i športa, a Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa obavlja nadzor nad zakonitošću rada školskih knjižnica.

---

²³ Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) Školska knjižnica: korak dalje

²⁴ Narodne novine (2008) Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

²⁵ Narodne novine (1997) Zakon o knjižnicama

5.2. Standard za školske knjižnice

*Standard za školske knjižnice*²⁶ je donesen kako bi se definirali kriteriji i mjerila za njihov rad i promicanje kvalitetne knjižničarske djelatnosti. Standard je okvir stručnih, tehničkih i drugih materijalnih uvjeta koje mora imati svaka školska knjižnica. Tako su Standardom definirane djelatnosti i zadaci školskih knjižnica, te njihova odgojno-obrazovna djelatnost, stručna, kulturna i javna djelatnost. Knjižnična građa je kao temelj školske knjižnice posebno obrađena. Standardom je definirano što čini knjižničnu građu, kakav treba biti sadržaj i veličina fonda, omjer knjiga za lekturu i stručne literature, uređena je nabava, revizija i otpis građe te njena klasifikacija i pristup korisnika. Za knjižničare je definirano radno vrijeme te obaveza stručnog usavršavanja, dok je za samu knjižnicu određena minimalna veličina i opremljenost prostora.

5.3. Pravilnici o radu knjižnica i škola

U *Pravilniku o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj*²⁷ matičnu djelatnost obavlja Županijska matična narodna knjižnica za sve školske knjižnice u određenoj županiji. Temeljni poslovi županijske matične knjižnice u radu sa školskim knjižnicama su nadzor stručnog rada, prati se njihov rad, proučava njihovo stanje i potrebe, ustroj, poslovanje i način rada, savjetuje ih se, potiče na sustavnu izgradnju zbirke, koordinira njihov rad, potiče stručno usavršavanje knjižničnog osoblja na području svoje nadležnosti, potiče zaštita knjižnične građe te ostali poslovi matične djelatnosti u skladu sa Zakonom o knjižnicama. Kod razvojnih poslova županijska matična knjižnica se bavi izradom dugoročnih razvojnih planova knjižnica i sustava knjižnica, skrbi o izgradnji mreže knjižnica na području županije, surađuje u projektiranju i opremi prostora knjižnica, pomaže pri uvođenju novih načina rada, predlaže programe informatizacije knjižnica, organizira razne oblike stručnog usavršavanja i trajnog obrazovanja te druge razvojne poslove.

*Pravilnik o polaganju stručnog ispita*²⁸ učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu i nastavnika u srednjem školstvu propisuje način i uvjete ostvarivanja pripravničkog

---

²⁶ Narodne novine (2000) Standard za školske knjižnice. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 34

²⁷ Narodne novine (2001) Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj

²⁸ Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) Školska knjižnica: korak dalje

staža te način i uvjete polaganja stručnog ispita. Stručne ispite provodi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, a dok ne polože ispit učitelji i stručni suradnici imaju status pripravnika za koje se mora napraviti program rada. U sadržaj programa su uključeni i zakoni i odredbe važne za rad u ustanovi.

*Pravilnik o obvezama učitelja i stručnih suradnika*²⁹ u osnovnoj školi navodi koji su poslovi i obveze učitelja i stručnih suradnika. Za knjižničare se navode poslovi koji su specifični za njihov posao te pravila za puno ili nepuno radno vrijeme.

*Pravilnik o radu školske knjižnice*³⁰ uređuje radno vrijeme, korištenje građe, posudbu, postupak u slučaju oštećenja ili gubitka posuđene građe, položaj knjižničkog odbora. Svaki pravilnik je poseban za svaku školu iako imaju ista načela, a odnose se na učenike, učitelje, stručne suradnike te druge radnike škola. Knjižnični odbor školske knjižnice čine knjižničar i dva člana koje ravnatelj imenuje iz učiteljskog vijeća. Knjižničar je predsjednik odbora, a članovi se biraju na vrijeme od dvije i pol godine, a mogu biti ponovo izabrani.

5.4. Nastavni plan i program za osnovnu školu

U *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu*³¹ knjižničar se navodi kao nositelj razvojno-pedagoške djelatnosti u školi. Njegov rad je usmjeren na sva područja odgojno-obrazovne djelatnosti i sudionike koji sudjeluju u ostvarivanju ciljeva škole. Knjižničar treba poticati razvoj čitalačke kulture i osposobiti korisnike za intelektualnu obradu informacija i podataka koje svakodnevno primaju. Knjižničar je zadužen i za formiranje multimedijalnog središta škole putem opremanja stručnom literaturom, drugim izvorima te odgovarajućim odgojno-obrazovnim tehnikama. On prati znanstveno-stručnu literaturu, izrađuje anotacije i tematske biografije te potiče korisnike na njihovo korištenje. Knjižničari provode i posebne programe rada poput „Informacijske pismenost“ i „Poticanja čitanja“. Knjižnica je prvenstveno namijenjena učenicima i učiteljima. Knjižnica je potpora odgojno-obrazovnim ciljevima i zadacima nastavnoga plana i programa škole te provodi razne aktivnosti koje su u korelacijskom pristupu prema drugim predmetima i aktivnosti koje se mogu provoditi u različitim oblicima pri realizaciji programa. Odgojno-obrazovni rad u školskim knjižnicama

---

²⁹ Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) Školska knjižnica: korak dalje

³⁰ Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) Školska knjižnica: korak dalje

³¹ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2005) Nastavni plan i program za osnovnu školu

strukturiran je po razredima, sadržajima i njegovim zadaćama. Od I. do IV. razreda osnovne škole razvijaju se vještine pisanja i čitanja. Prioritet aktivnostima u radu s učenicima u i sa školskom knjižnicom daje se poticanju čitanja kao jezičnoj djelatnosti i temelju obrazovanja. Od učenika se očekuje da se znaju samostalno orijentirati u knjižnici i pronaći željenu knjigu, da svladaju osnovnu komunikaciju s književno-umjetničkim tekstovima na razini prepoznavanja, da doživljavaju knjigu kao motivacijsko sredstvo. Od V. do VIII. razreda školska knjižnica uvodi učenike u svijet informacija, poučavajući ih samostalnoj uporabi izvora informacija i znanja. U središtu su pozornosti informacija i njeno vrednovanje. Realizacija sadržaja programa školske knjižnice ovisi o broju i redosljedu odgojno-obrazovnih sadržaja, ali oni nisu određeni posebnim brojem nastavnih sati, vremenom ili tempom rada. Sadržaji se ostvaruju na načine koji uključuju aktivno sudjelovanje učenika te potiču njihov razvoj. U svim aktivnostima potrebna je suradnja, timski rad učitelja i stručnih suradnika.

5.5. Plan i program rada školske knjižnice

*Plan i program rada školske knjižnice*³² je sastavni dio plana i programa rada škole. Program sadrži neposrednu odgojno-obrazovnu djelatnost, stručnu i knjižničnu djelatnost i kulturnu i javnu djelatnost. Neposredna odgojno-obrazovna djelatnost se odnosi na rad s učenicima, suradnju s nastavnicima i stručnim timom, pripremanje, planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada te stručno usavršavanje. Stručna knjižnična djelatnost se bavi knjižničnim djelom posla školske knjižnice, od organizacije i vođenja rada u knjižnici i čitaonici, nabave knjiga i ostale građe, do izgradnje fonda i klasifikacije, katalogizacije i predmetne obrade. Školska knjižnica je kulturno ogledalo škole i središte njenih kulturnih događanja. Njena kulturna i javna djelatnost je dio godišnjeg plana i programa, a i školskog odgojno-obrazovnog rada. Program se ostvaruje u redovnoj i izbornoj nastavi i izvannastavnim aktivnostima. Velik dio rada knjižnice kreira se fleksibilno, uzimajući u obzir sve sadržaje koji bi mogli biti zanimljivi učenicima.

5.6. UNESCO –ov Manifest za školske knjižnice³³

---

³² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2005) Nastavni plan i program za osnovnu školu

³³ UNESCO (1999) UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice

U UNESCO –vom Manifestu za školske knjižnice koji je napravila IFLA u suradnji s UNESCO-om navode se zadaće i ciljevi školskih knjižnica, njihovo financiranje, pravni propisi, mreže, osoblje, rad i upravljanje te provođenje Manifesta. Njegov rad treba biti u skladu s Općom deklaracijom UN-a. Školska knjižnica mora pružati potporu učenju, pomoć u pronalaženju informacija i nuditi knjige svojim korisnicima. Suradnja knjižničara s učiteljima pozitivno djeluje na razvoj i znanje učenika. Knjižnice moraju imati stalno i odgovarajuće financiranje za njihove potrebe, a usluge za korisnike trebaju biti besplatne. Ciljeve školske knjižnice su: podržavanje obrazovnih ciljeva, razvijanje navika korištenja knjižnica, poticanje učenika na usvajanje vještina procjene i upotrebe informacija, osiguravanje izvorima informacija, suradnja s učenicima, učiteljima, administracijom i roditeljima. Uloga školskog knjižničara ovisi o materijalnim mogućnostima, nastavnom planu i programu škole, unutar nacionalnog pravnog i financijskog okvira. U Manifestu se pozivaju vlade da preko ministarstava razvijaju strategije, politiku i planove koji sadrže načela Manifesta.

5.7. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice³⁴

Smjernice za školske knjižnice koje su izradile IFLA i UNESCO su jedan od dokumenata važnih za rad školskih knjižnica. Smjernice su nastale kako bi se informiralo donositelje odluka na nacionalnim i lokalnim razinama u cijelom svijetu te da se pruži potpora knjižničarskoj zajednici. Razne radionice su bile organizirane tijekom IFLA konferencija, organizirane su i rasprave između knjižnica koje su pomogle izradi Manifesta. Manifest navodi da je misija školske knjižnice pružanje informacija i ideja kako bi se omogućilo uspješno funkcioniranje u današnjem društvu. Školske knjižnice osposobljavaju učenike cjeloživotnim vještinama i razvijaju njihovu maštu. Školske knjižnice trebale bi raditi unutar jasno strukturiranog okvira. Politika knjižnice će odrediti kada, gdje, za koga i od koga će se potencijali knjižnice ostvariti, a u tome se očekuje potpora cijele školske zajednice. Osim knjižničara, u izradi politike trebali bi sudjelovati i nastavnici i stručni suradnici. Dokumenti i planovi će definirati ulogu knjižnice kroz odnose sa školskim kurikulumom, metode učenja u školi, zadovoljavanje nacionalnih i lokalnih standarda i kriterija, potreba za razvoj i učenje učenika, potreba nastavnog osoblja i podizanja razine uspješnosti. Plan aktivnosti bi se trebao sastojati od strategija, zadaća, ciljeva, praćenja i rutina procjene. Kako bi se pratilo postizanje ciljeva školske knjižnice mora se kontinuirano pratiti njen rad da bi se postigli ciljevi. Dobro

---

³⁴ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice (2004)

praćenje i procjena postignuća ciljeva procjenjuje se indikatorima korištenja sredstava, ljudskih resursa, kvalitete, troškova i uspoređivanja.

Resursi školskih knjižnica moraju biti zadovoljavajući i moraju imati dovoljno sredstava za materijale, obrazovanje osoblja, tehnologije i opremu, računajući da će pristup korisnicima biti besplatan. Da bi se osigurala dovoljna financijska sredstva važno je da se shvati proces financiranja škola, biti svjestan vremenskog ciklusa proračuna, znati tko su ključni zaposlenici i biti siguran da su prepoznate potrebe knjižnice. Proračun treba biti pažljivo isplaniran kako bi se pokrili svi izdatci.

Uloga knjižnice u školi mora se reflektirati i kroz prostor u kojem se knjižnica nalazi. Pri planiranju novih škola knjižnica mora biti uključena u plan od početka. Pri tome u obzir treba uzeti i njenu lokaciju u samoj školi, po mogućnosti u središnjem dijelu škole s jednostavnim pristupom, djelomice zvučno izolirana, treba imati dovoljno svjetla i zraka te ugodnu temperaturu za rad. Osim što treba biti dovoljno velika za svu građu koju treba sadržavati, treba osigurati prostor čitaonice i za grupni rad ili sastanke, mora biti prilagođena i korisnicima s poteškoćama i fleksibilna kako bi se prilagodila i svladala izazove budućnosti. Knjižnica mora imati dobru tehničku i elektroničku potporu, kao i dobro oblikovan fond koji zadovoljava potrebe korisnika.

Osoblje knjižnice ima obavezu održati visoke etičke standarde u radu s članovima školske zajednice. Prema svim korisnicima treba se odnositi na jednak način, bez obzira na njihove mogućnosti. Kako bi to uspjeli knjižničari moraju shvatiti perspektivu korisnika umjesto da se oslanjaju samo na svoja stajališta i pretpostavke u pružanju knjižničnih usluga.

Kako bi se poboljšale knjižnične usluge za djecu i mlade potrebna je suradnja školskih knjižnica i javnih knjižnica. Pisani dogovor o suradnji trebao bi sadržavati zajedničke mjere suradnje, specifikaciju i definiranje područja suradnje, razjašnjenje ekonomskih problema i podjele troškova te raspored vremena za vrijeme suradnje. Neka od područja suradnje su zajednički trening osoblja, zajednički razvoj zbirke, zajedničko stvaranje programa, koordinacija elektroničkih usluga i mreža, suradnja u razvoju alata za učenje i obrazovanja korisnika, posjeti razreda javnim knjižnicama, zajednička čitanja i promocije literature, zajednički marketing knjižničnih usluga za djecu i mlade.

Školska knjižnica treba pokriti široki spektar aktivnosti i treba imati glavnu ulogu u ispunjavanju misije i vizije škole. Programi i aktivnosti moraju se stvarati u bliskoj suradnji s ravnateljem, nastavnicima, stručnim suradnicima i učenicima. Zadovoljstvo korisnika ovisi o sposobnosti školske knjižnice da otkrije potrebe pojedinaca i grupa te u skladu s tim pokrene potrebne promjene u školskoj zajednici.

5.8. Organizacije uključene u rad školskih knjižnica

Međunarodne organizacije IFLA i UNESCO koje se bave knjižničarstvom, informacijama te odgojem i obrazovanjem, u svojim dokumentima naglašavaju važnost školskih knjižnica i njihovog rada. U skladu s njihovim smjericama Hrvatsko knjižničarsko vijeće je u suradnji s Ministarstvom prosvjete i sporta donijelo Standard za školske knjižnice. U Standardu su navedeni standardi materijalne opremljenosti i potrebne stručne spreme školskog knjižničara te zadaće koje treba ispuniti svaka školska knjižnica. Zadaće poput promicanja i unaprjeđivanja odgojno-obrazovnog rada, stvaranja uvjeta za učenje, mogućnosti prilagodbe različitim oblicima učenja i očekivanjima sudionika u procesu učenja, pomoći učenicima u učenju, poticanja istraživačkog duha i osobnog prosuđivanja, poticanja demokratskog odgoja, razvijanja svijesti o vrijednostima nacionalne kulture, jezika, umjetnosti i znanosti, razvijanja svijesti o multikulturalnosti i njenoj vrijednosti, pružanja uvjeta za interdisciplinarni pristup nastavi i razvoj ozračja škole. Posebno su naglašeni odgojno-obrazovna funkcija, potreba za stručno oblikovanim i obrađenim knjižničnim fondom i kulturno-javna djelatnost.

Agencija za odgoj i obrazovanje je pokrenula izradu programa knjižnično-informacijskog obrazovanja kao dijela nacionalnog kurikulumu. Program nije osmišljen kao novi predmet nego bi se ostvarivao u sklopu međupredmetnog povezivanja čitanja, informacijske pismenosti i kulturne i javne djelatnosti. U njega bi se integrirale teme, sadržaji i očekivana obrazovna postignuća za darovite učenike i učenike s posebnim potrebama u svim razredima osnovnog i srednjeg obrazovanja. Djelatnost knjižnice obavlja se na odgojno-obrazovnom, stručno-knjižničnom i kulturno-javnom području. Njeno poslanje može se opisati kao osposobljavanje za kritičko mišljenje, odgajanje aktivnih korisnika informacija, stvaranje zbirke raznolikih izvora informacija, uključivanje u širu knjižničnu i informacijsku mrežu i kao podrška nastavnom procesu. Za poticanje čitanja posebno je važno da se učenike ne usmjerava samo na knjige nego i na časopise, novine i druge publikacije.

6. ISTRAŽIVANJE

6.1. Uvod i problem istraživanja

Suradnja narodnih knjižnica i škola danas se polako razvija i postaje sve važniji dio školovanja učenika. Učenici trebaju pomoć knjižnica kako bi svladali nove zahtjeve koje pred njih stavljaju društvo i škola, a ne koriste ih koliko bi trebali. Knjižnice, ne samo narodne nego i školske trebaju pomoći učenicima da prevladaju prepreke koje ih očekuju u daljnjem školovanju i životu. U tome je njihova međusobna suradnja i suradnja sa školom ključna.

6.2. Cilj istraživanja

Ciljevi istraživanja su utvrditi trenutačno stanje i razinu suradnje između škola i Knjižnica Grada Zagreba, ispitati mogućnosti poboljšanja i razvoja suradnje u skladu s mišljenjima i potrebama ispitanika istraživanja.

6.3. Hipoteze istraživanja

H1 Odnosi školskih knjižnica i Knjižnica grada Zagreba su ravnopravni.

H2 Školske knjižnice i Knjižnica grada Zagreba su jednako spremni na suradnju i razvijanje odnosa.

H3 Razvijaju se novi programi kojima se povećava suradnja školskih knjižnica i Knjižnica grada Zagreba.

H4 Kvalitetna suradnja školskih knjižnica i Knjižnica grada Zagreba pomaže učenicima u učenju, rastu i razvoju.

H5 Postoji značajna statistička razlika po spolu.

H5.1 Djevojčice i njihove obitelji češće koriste Knjižnice grada Zagreba.

H5.2 Djevojčice bolje poznaju i koriste usluge knjižnica.

H5.3 Učenici se dobro osjećaju u knjižnicama.

H5.4 Djevojčice češće koriste programe knjižnica.

H5.5 Učenici najčešće koriste određene usluge knjižnica.

H5.6 Učenicima su određene usluge knjižnica zanimljivije.

H6 Postoji značajna statistička razlika po razredima.

H6.1 Učenici nižih razreda i njihove obitelji češće koriste Knjižnice grada Zagreba.

H6.2 Učenici nižih razreda bolje poznaju i koriste usluge knjižnica.

H6.3 Učenici nižih razreda se bolje osjećaju u knjižnicama.

H6.4 Učenici nižih razreda više koriste programe knjižnica.

H6.5 Učenici najčešće koriste određene usluge knjižnica.

H6.6 Učenicima su određene usluge knjižnica najzanimljivije.

6.4. Nezavisne i zavisne varijable

Istraživanje je provedeno u tri skupine ispitanika, knjižničarima Knjižnica grada Zagreba, školskim knjižničarima i učenicima osnovnih škola. U istraživanju moguće je izdvojiti osam varijabli: četiri nezavisne i četiri zavisne.

Nezavisne varijable čine: spol ispitanika, dob ispitanika, stručna sprema knjižničara, godine radnog staža knjižničara.

Zavisne varijable čine: učestalost posjećivanja i korištenja knjižnica od strane učenika, upoznatost učenika s uslugama knjižnica, mogućnosti rada knjižnica, iskustvo knjižničara.

6.5. Uzorak istraživanja

6.5.1. Formiranje uzorka

Uzorak istraživanja čine 15 knjižničarki iz 12 Knjižnica grada Zagreba: KGZ Tin Ujević, KGZ Voltino, KGZ Knežija, KGZ Medveščak, KGZ M2, KGZ Dugave, KGZ Marin Držić, KGZ Savica, KGZ Vladimir Nazor, KGZ Dubrava, KGZ Dječja knjižnica, KGZ Augusta Cesarca; 12 knjižničara osnovnih škola koje surađuju s Knjižnicama grada Zagreba i 492 učenika iz petih i sedmih razreda Osnovne škole Voltino, Osnovne škole Jure Kaštelan, Osnovne škole Dugave, Osnovne škole Marin Držić, Osnovne škole Grigor Vitez, Osnovne škole Julije Klović, Osnovne škole Ivan Merz, Osnovne škole Petar Zrinski, Osnovne škole

Dobriša Cesarić, Osnovne škole Ivan Cankar, Osnovne škole Miroslav Krleža i Osnovne škole Marija Jurić Zagorka.

6.5.2. Strukturalna obilježja uzorka

Tablica 1. Struktura uzorka prema spolu ispitanika

SPOL	Knjižničari KGZ	Školski knjižničari	Učenici
muški	0	1	253
ženski	15	11	239
ukupno	15	12	492

Struktura uzorka s obzirom na spol, kako se vidi iz *Tablice 1*, prikazuje zanimljivu strukturu ispitanika. Kao što se može vidjeti zanimanje knjižničara više privlači ženski spol, iako muških knjižničara ima u Knjižnicama grada Zagreba, oni nisu sudjelovali u istraživanju. Slična je situacija i sa školskim knjižničarima kojih je jako mali postotak iako je jedan sudjelovao u istraživanju. Kod učenika je raspodjela po spolu približno jednaka iako je sudjelovalo više dječaka.

6.6 Mjerni instrumenti

U istraživanju su se koristile dvije metode ispitivanja, intervju za knjižničare KGZ-a i školske knjižničare te anketa za učenike koja je bazirana skalama procjene, tj. skali Likertova tipa. U intervjuima i anketama ispitivana su stajališta i mišljenja o suradnji škole i školske knjižnice s narodnim knjižnicama na području grada Zagreba, točnije s Knjižnicama grada Zagreba. Intervjui za knjižničare KGZ-a sastojao se od 19 pitanja, a intervju za školske knjižničare sastojao se od 23 pitanja. Anketa za učenike sastojala se od 25 pitanja, a bazirana je na Likertovoj skali. Ispitanici su na pitanja odgovarali na petostupanjskoj skali: 1- ne posjećujem ju, nije mi važno, rijetko ili neugodno, do 5- često ju posjećujem, važno mi je, često ili ugodno.

Pitanja za intervju za knjižničare KGZ-a i školske knjižničare te primjer ankete za učenike u prilogu su ovog rada.

6.7 Načini prikupljanja podataka

Budući da su korištena dva instrumenta ispitivanja, korištena su i dva načina prikupljanja podataka. Pri intervjuu ispitanici su ispitivani po listi pitanja koje nisu vidjeli, na postavljena pitanja bi odgovarali što više, a ponekad su se pitanja poklapala i povezivala pa je tijekom ispitivanja u skladu s tim prilagođen. Intervjui su trajali između 45 minuta i jednog sata, a odvijali su se na radnom mjestu knjižničara, uz pretpostavku da se u poznatom području osjećaju ugodnije i spremnije odgovaraju na pitanja. Isti je način prikupljanja podataka primijenjen i za školske knjižničare, iako su imali drugačija pitanja.

Ankete su u školama učenici popunjavali na početku ili na kraju sata. Prije početka popunjavanja dane su im upute koje su navedene na početku svake ankete. Ako je bilo potrebno pitanja su pojašnjena odmah i individualno. Popunjavanje ankete je u prosjeku trajalo 10 minuta po razredu.

6.8 Metoda obrade podataka

Intervjui su obrađivani ručno i analizirani pomoću Excela, rezultati su uspoređivani i zajednički interpretirani.

Ankete su obrađene pomoću programa Survey Gold 8 i IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

7. INTERPRETACIJA REZULTATA

7.1. Knjižničari Knjižnica grada Zagreba

Knjižničari Knjižnica grada Zagreba odgovarali su na pitanja vezana uz osnovne informacije vezane uz njih, njihov rad i suradnju koju knjižnica ima sa školama.

7.1.1. Spol, struka i radni staž

U istraživanju su sudjelovale dječje knjižničarke, a dječjih knjižničara u Knjižnicama grada Zagreba je malo i nisu sudjelovali u istraživanju. Istraživanje je pokazalo veći interes žena za ovo zanimanje i rad s djecom.

Po struci knjižničarke imaju različitu i raznoliku naobrazbu, ali sve su završile neki oblik obrazovanja kao bibliotekari. Knjižničarke najčešće imaju završen studij komparativne književnosti, strane jezike i pedagogiju. Ostale su knjižničarke završile studij bibliotekarstva, filozofije, sociologije i povijesti umjetnosti. Iako je većina diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, dvije knjižničarke su završile i Učiteljski fakultet u Zagrebu i studij Informacijskih znanosti u Zadru.

Stručnu spremu iz bibliotekarstva su osim studija iz bibliotekarstva stjecale na diplomskom, dodiplomskom ili izvanrednom studiju bibliotekarstva. Većina je uz studije položila i stručni ispit, a neke samo stručni ispit.

Nekoliko knjižničarki cijeli radni vijek radi kao dječje knjižničarke, dok su neke nekoliko godina ranije radile kao knjižničarke na odjelu za odrasle. U istraživanju su sudjelovale knjižničarke s različitim stažem u struci, a nijedna nije radila izvan struke.

7.1.2. Informativni utorak

Na Informativni utorak knjižničarke idu redovito, a ako u knjižnici radi više dječjih knjižničara, onda se izmjenjuju kako bi svi redovito išli te se redovito međusobno informiraju o temama sa sastanka.

Sastancima su vrlo zadovoljne, gostuju zanimljivi gosti, a i teme su jako zanimljive. Izmjenjuju se izvještaji s gostovanja i raznih kongresa, sajмова i seminara. Pomažu im

razgovori i kontakti koji se razvijaju nakon sastanka, s kolegama, izdavačima ili autorima. Također saznaju i razne informacije iz svijeta knjižničarstva i knjižarstva.

7.1.3. Interni četvrtak

Interni četvrtak također redovito posjećuju, a ponekad knjižničarke koje duže rade izostaju da bi mlađe kolegice mogle češće prisustvovati i steći nova pedagoška znanja o radu s djecom. Na sastancima se uglavnom predstavljaju nove radionice, način rada koji se odvija u knjižnicama diljem Zagreba, razmjenjuju se nove ideje i iskustva. Sastanci često djeluju poticajno na knjižničarke u smislu da i same razvijaju nove načine rada s djecom ili primjenjuju i unaprjeđuju načine rada koje su naučile na sastancima. Ponekad problem predstavlja dislociranost održavanja sastanaka, jer se redovito mijenja mjesto održavanja sastanaka kako bi se posjetilo sve knjižnice, a knjižničari ponekad ne mogu doći na sastanke zbog udaljenosti između knjižnica.

7.1.4. Suradnja s osnovnim školama

Knjižnice grada Zagreba surađuju s mnogim školama, poneka samo s jednom osnovnom školom, ali velika većina surađuje s nekoliko škola, a neke i s desetak njih. Suradnja sa školama je redovita i kontinuirana, svaki mjesec se organizira nekoliko aktivnosti, a neke aktivnosti su razvijene i na godišnjoj bazi.

U knjižnicama se organiziraju razne radionice, predstavljanje knjiga, društvene igre, prezentacije dječjih radova, susreti s književnicima i programi učenja stranih jezika. Sa školama surađuju u prosjeku 2-3 puta mjesečno, neke surađuju više, neke manje.

Kao jedan od najvažnijih čimbenika suradnje sa školama knjižničarke ističu spremnost školskih knjižničara i nastavnika na suradnju, tj. ljudski čimbenik. Knjižničarke su one koje najčešće zovu škole i nude im razne programe i projekte te ih obavještavaju o događajima u knjižnici kojima bi mogli prisustvovati. Oni su upućeni jedni na druge i njihova suradnja je nužna kako bi učenici što lakše i uspješnije svladavali gradivo, stjecali nova znanja i razvili se u odrasle osobe. Knjižnice se često fokusiraju na one škole koje žele surađivati i s kojima im je lako raditi. Škole koje nisu sklone suradnji ne forsiraju, ali i dalje s njima održavaju kontakte s nadom da će se situacija jednog dana promijeniti na bolje.

Knjižničarke žele veću uključenost škola u njihov rad i rade na razvoju kvalitetnih programa kojima bi ih privukle, većem broju gostovanja književnika, ilustratora i zanimljivih

gostiju. Kao jednu od poteškoća navode i potrebu za većom financijskom potporom te navode problem škole u vezi s posjećivanjem knjižnica, jer se za svaki izlazak iz škole od roditelja se mora dobiti dopuštenje. Također treba uskladiti programe sa školskom satnicom kako učenici ne bi gubili od nastave i zbog toga se češće organiziraju aktivnosti s nižim razredima, s višima je teže organizirati posjete.

7.1.5. Programi KGZ-a na kojima surađuju sa školama

U suradnji sa školama Knjižnice grada Zagreba organiziraju razne radionice, predstavljanje knjiga i književne susrete, obilježavanje prigodnih datuma, nude programe poput glumačkih, ritmičkih i glazbenih sekcija, učenja stranih jezika i prezentiranja učeničkih radova te predstave i tribine. Uz njih organiziraju i aktivnosti za učenike koje nisu direktno vezane uz školu, poput čitanja priča za niže razrede, društvene igre, a puno surađuju i s raznim udrugama s kojima organiziraju predavanja i radionice. Surađuju s raznim udrugama, ali svaka knjižnica surađuje s : Ozanom, Dumovcem, Društvom slijepih, Adoptom i mnogim drugim. U prosjeku se aktivnosti održavaju od 1-2 puta mjesečno, do 1-2 puta tjedno, dok se poneka događanja, poput obilježavanja Mjeseca knjige i besplatnog upisa prvašića te radionica vezanih uz određene blagdane ili datume odvijaju jednom godišnje. Upisi prvašića u KGZ je jedan od projekata kojim se radi na povećanju upisa djece u knjižnice i povećanju broja korisnika. Knjižnice uglavnom imaju isti pristup projektu, šalju školama pristupnice koje učenici donose roditeljima da bi ih ispunili vratili Knjižnicama grada Zagreba. Kasnije se u Knjižnicama grada Zagreba organizira svečana podjela iskaznica. Neke knjižnice imaju drugačiji pristup jer smatraju da se na taj način često stvara određen broj „mrtvih“ korisnika budući da se članarina često ne obnavlja i sljedećih godina dok im ne zatrebaju usluge Knjižnica grada Zagreba za posudbu lektire. Broj učenika koji dolazi na aktivnosti ovisi o veličini i prostoru knjižnica, u prosjeku dolazi jedan do dva razreda, tj. 25-30 djece, dok u neke knjižnice može doći i do 75 ili 100 djece.

7.1.6. Lektira

Lektira se često posuđuje, učenici i roditelji redovito dolaze u sve Knjižnice grada Zagreba, ponekad i iz drugih dijelova grada. Škole nemaju dovoljno knjiga za svoje potrebe, a osim toga više škola ima za lektiru istu knjigu istovremeno. Ponekad učenici odmah dolaze u KGZ jer su navikli posuđivati kod njih. najčešće se posuđuju knjige za lektiru. I same knjižnice

često nemaju dovoljno knjiga za posudbu te moraju slati korisnike u druge knjižnice ili rezervirati određeni primjerak knjige za lektiru.

U suradnji sa školama neke knjižnice organiziraju obradu lektire, „Lektira na drugačiji način“, „Druga strana lektire“, „Sat lektire u knjižnici“, a s nekim školama surađuju samo u vezi s posudbom. Knjižnice imaju različite načine rada, neke obrađuju knjige po pitanjima, žele osvijestiti priču, druge obrađuju knjige u radionicama, izrađuju strip u vezi s knjigom, organiziraju kvizove ili pomažu pri pisanju i čitanju, priprema ih se za obradu lektire u školi. U neke projekte škole su više uključene, a u neke manje projekte, sve ovisi o zainteresiranosti nastavnika hrvatskog jezika za ovakav način rada.

S posudbom knjiga za lektiru povezana je i zakasnina. Knjige za lektiru se ne produžuju pa zbog toga učenici zadržavaju knjigu dok im treba na nastavi, obično nekoliko dana duže. Zbog toga u Knjižnicama grada Zagreba ne naplaćuju zakasninu učenicima ako se lektira vrati unutar nekoliko dana, ali ako se zadrži duže, naplaćuju se svi dani.

7.1.7. Programi informacijske pismenosti i programi zaštite na Internetu

Većina knjižnica nema programe informacijske pismenosti i zaštite na Internetu, uglavnom zbog nemogućnosti održavanja i organiziranja programa u prostorijama Knjižnica grada Zagreba, nemaju dovoljno prostora, računala ili knjižničari nisu dovoljno stručni. Neke su knjižnice imale programe, ali su ih ukinuli jer ih nisu mogli organizirati, iako pokušavaju ponovo pokrenuti program. Neke knjižnice surađuju sa školama na programima.

Za programe zaštite na Internetu u knjižnicama se organiziraju predavanja u suradnji s Hrabrim telefonom, a računala u knjižnicama imaju zaštitu od pristupa neprimjerenim stranicama. Često preporučuju djeci dodatnu literaturu ili daju dodatne savjete za snalaženje na Internetu i između informacija koje ih okružuju.

7.1.8. Rad s tinejdžerima

Ulaskom djece u tinejdžerske godine smanjuje se učestalost njihovog dolaska u knjižnice. Posjeti se uglavnom svedu na posudbu knjiga za lektiru. Ova promjena se primjećuje u svim Knjižnicama grada Zagreba. Kako bi spriječili ili barem smanjili pad dolazaka neke knjižnice provode programe kao bi ih vratili u knjižnicu i ponovo privukli čitanju. Tinejdžeri teško nalaze svoje mjesto u knjižnici, oni više nisu djeca, ali još nisu odrasli. Nalaze se između dječjeg odjela i odjela za odrasle, pripadaju u oba odjela, a ni jednom u potpunosti. Zato se za

njih postavljaju police s literaturom namijenjenom njima, nabavljaju se računala i igrice za njih na računalu ili PS3. Omogućen im je pristup Internetu, a knjižnice koje mogu odvajaju dio prostora za njih, odjel „Idi, pa vidi“ ili kutić za mlade. Organiziraju se i klubovi mladih knjižničara, čitalački klubovi kako bi ih privukli u knjižnice. Neke od knjižnica su pokušale i s drugim programima, ali nisu postigle puno uspjeha. Knjižnicama gdje mogu koristiti računala ili drugi multimedijalni sadržaj također se nameće pitanje dolaze li u knjižnicu češće zbog knjiga ili drugih sadržaja koje im nudi knjižnica i koliko to utječe na njihovu zainteresiranost za knjigu i čitanje. Knjižničari takve prilike iskorištavaju kako bi djeci ponudili knjige i približili ih njima.

7.1.9. Izložbe

Sve Knjižnice grada Zagreba konstantno i kontinuirano održavaju izložbe u svojim prostorijama. Neke od knjižnica imaju odvojene galerije u kojima se izlažu radovi i provode dodatne aktivnosti knjižnica. U knjižnicama se izlažu radovi ilustratora i umjetnika, radovi djece napravljeni na radionicama u knjižnici ili u suradnji sa školom te se održavaju prigodne izložbe radova učenika iz škola. U nekim knjižnicama, osim škola, radove izlažu i druge ustanove, npr. bolnice ili kao dio programa knjižnica djeca mogu imati prve samostalne izložbe. Iako neke knjižnice imaju galerije i prostore za izložbe, neke knjižnice nažalost nemaju velike mogućnosti za organiziranje izložaba, prostor ne mogu prenamijeniti ili ga nemaju dovoljno da ga iskoriste i u tu svrhu.

7.2. Knjižničari školskih knjižica

Knjižničari osnovnih škola odgovarali su na pitanja vezana uz osnovne informacije vezane uz njih, njihov rad i suradnju koju škola ima s Knjižnicama grada Zagreba te rad i suradnju s nastavnicima i učenicima.

7.2.1. Spol, struka i radni staž

U istraživanju su sudjelovale školske knjižničarke i jedan školski knjižničar. I ovdje se može vidjeti veća zainteresiranost ženske populacije za ovaj posao.

Školski knjižničari često nisu počeli odmah raditi na ovom radnom mjestu. Praksa iz prošlosti da se nastavnici „po kazni“ šalju da rade kao školski knjižničari ostavila je traga i na način zapošljavanja i nekih današnjih školskih knjižničara. Velik broj školskih knjižničara je prije početka rada kao školski knjižničar radio i u nastavi kao profesor, uglavnom kao profesori hrvatskog (kroatistika ili komparativna književnost) ili stranih (ruski) jezika ili kao pedagozi. Usavršavanje za rad knjižničara i stručnost na novom području rada stjecali su tijekom rada u knjižnici putem raznih predavanja u Knjižnicama grada Zagreba i Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici gdje su polagali stručni ispit ili su završili studij bibliotekarstva.

7.2.2. Informativni utorak

Školski knjižničari uglavnom imaju isto mišljenje o Informativnom utorku, idu redovito i uglavnom im pomažu u dobivanju novih informacija, ali dosta ovisi o temi sastanka. Ponekad teme ne pokrivaju sve njihove potrebe ili nude sadržaje koji im ne koriste puno u radu. Korisni su im i zbog kontakata s književnicima i nakladnicima, a ponajviše zbog kontakata s kolegama i međusobne razmjene iskustava.

7.2.3. Uključenost školske knjižnice u kurikulum škole

Školske knjižnice su u većini škola prilično uključene u školske kurikulume. Školske knjižnice su uključene u razne projekte, u školama vlada dobra klima, a ponekad su i logistika događanja u školama. U nekim školama nisu puno uključene, ali za svaki razred je određen program rada te prate potrebe profesora i učenika.

7.2.4. Suradnja školskih knjižničara s nastavnicima

Ova suradnja ističe važnost želja i spremnost knjižničara i nastavnika na suradnju. Uvelike ovisi o samim nastavnicima, o njihovom načinu rada, knjižničari više nude nego što nastavnici sami pitaju za pomoć. Više ih zanima suradnja na raznim projektima nego u samoj nastavi, najčešće se raspituju o literaturi, a nastavnici koji žele više surađivati spremni su i na intenzivniju suradnju.

Kod suradnje u nastavi veliku važnost ima spremnost nastavnika na takav način rada, ali nisu svi nastavnici zainteresirani za takav način rada. U školi se takva suradnja razvije s nekoliko nastavnika, uglavnom iz nižih razreda. Kada im pomažu u nastavi zajedno izvode nastavni sat, najčešće sat lektire, a u nekim školama ponekad se uključuju i nastavnici drugih predmeta. Tada se sat održi u knjižnici ako ima dovoljno mjesta ili u razredu. Ponekad se suradnja u nastavi svede samo na osnovne potrebe i zadatke obuhvaćene kurikulumom ili planom i programom rada. Ipak, školski knjižničari rijetko ulaze u učionice i drže nastavu, u većini slučajeva suradnja s nastavnicima još nije svugdje toliko razvijena ili nastavnici nisu spremni na takvu vrstu suradnje.

7.2.5. Pomoć učenicima

Učenici često dolaze u knjižnicu, iako razlozi variraju ovisno o načinu rada školske knjižnice i njihove zainteresiranosti te potrebama. Iako su danas učenici dosta okrenuti Internetu i njegovim mogućnostima istraživanja redovito traže pomoć i od knjižničara. Najčešće dolaze, osim kada se radi o lektiri ili kada trebaju pomoć u nastavi. Pomoć traže u vezi s rješavanjem zadataka ili izrade referata i plakata, kada trebaju mjesto za učenje ili pisanje zadaće, ako imaju prazan sat ili pitati za pomoć u izboru knjiga izvan lektire. Za izvannastavne aktivnosti također redovito dolaze tražiti pomoć iako u manjoj mjeri nego za potrebe nastave. Pomažu im naći dodatnu literaturu ili se organiziraju radionice. Sami knjižničari ponekad vode neke školske izvannastavne aktivnosti ili vode školske listove. Za učenike su uvijek dostupni kada ih trebaju.

7.2.6. Lektira

Lektira je jedno od važnijih dijelova rada školske knjižnice i ne sastoji se samo od posuđivanja lektire učenicima. Suradnja s nastavnicima hrvatskog jezika je na ovom području ključna. Školski knjižničari ponekad surađuju s nastavnicima oko lektire, uglavnom u nižim razredima kada zajednički obrađuju određene naslove, s višim razredima je teže. U nekim školama knjižničari se konzultiraju s nastavnicima što se tiče lektire te rade rasporede kako ne bi svi razredi imali istu knjigu u isto vrijeme. Ako je suradnja s nastavnicima jako dobra, zajedno obrađuju lektiru ili školski knjižničar obradi knjigu na drugačiji način, ovaj način rada preuzet je od knjižničara KGZ-a.

Gotovo sve školske knjižnice imaju problema s fondom knjižnica, a najveći je nedostatak knjiga za lektiru kako bi se pokrile potrebe škola. U nekim školama se često događa da nemaju dovoljno knjiga te upućuju učenike na KGZ. Razlog tomu je najčešće što više razreda ima isti naslov u isto vrijeme. Neke škole pokušavaju riješiti taj problem stvaranjem rasporeda, u suradnji s nastavnicima hrvatskog jezika. Također kao jedan od problema se pojavljuje i starost fonda. Knjige se puno koriste i troše te ih treba zamjenjivati, ali za to nema uvijek dovoljno financijskih sredstava. Financije su jedan od otežavajućih elemenata rada knjižnica. S obzirom na potrebe učenika, praćenje potreba učenika za novim naslovima te razvijanje fonda stručne literature za nastavnike knjižnice ne dobivaju dovoljno sredstava za rad i nabavu potrebne literature. Neke knjižnice nadopunjuju sredstva naplaćivanjem zakasnina i donacijama, ali sve knjižnice nemaju iste mogućnosti.

Zbog problema u vezi s lektirrom i vlastitim razvojem knjižnice školama su velika pomoć Knjižnice grada Zagreba. Osnova suradnje na području lektire je posudba, ali ponekad škole u suradnji s Knjižnicama grada Zagreba, ili čak same knjižnice, razvijaju programe poput „Obrade lektire ne drugačiji način“.

Zakasnina se naplaćuje samo u nekoliko škola i iz različitih razloga škole jesu ili nisu uvele zakasninu u školske knjižnice. Neke od škola razmišljaju o uvođenju zakasnine, ali za to trebaju odobrenje školskog odbora, a problem im predstavlja izdavanje računa koje bi također morali uvesti. Za škole koje imaju zakasninu ona je izvor dodatnih financija, a smatra se načinom razvoja odgovornosti kod učenika. Škole koje nemaju zakasninu uglavnom ju smatraju nepotrebnom s obzirom na to da učenici uglavnom redovito vraćaju knjige, a postoji bojazan da bi ih zakasnina odbila od školske knjižnice.

7.2.7. Programi informacijske pismenosti i programi zaštite na Internetu

Informacijska pismenost je uključena u kurikulum rada školskih knjižnica. Za svaki razred je određen program kojim se obrađuje informacijska pismenost, često u suradnji s nastavnicima hrvatskog ili informatike, a održavaju se u knjižnici ili u razredu.

Programi zaštite na Internetu su u drugačijoj situaciji. Puno ovisi o mogućnostima školskih knjižnica da ih održavaju i znanju školskih knjižničara. Mnoge škole nemaju računala u knjižnicama što otežava njihovo provođenje. Škole pokušavaju raznim predavanjima, brošurama i debatama upozoriti učenike, ali nemaju utvrđene i kontinuirane programe. S Knjižnicama grada Zagreba se pokušavaju zajednički razviti takvi programi kako bi se učenike upoznalo i zaštitilo od opasnosti Interneta.

7.2.8. Rad s tinejdžerima

Tinejdžeri se povlače i počinju manje dolaziti iako se nastoji razvijati ljubav prema knjizi i knjižnici od prvog razreda, knjižničarke se trude da ih privuku. Po generaciji se javi nekoliko čitatelja koji redovito dolaze u knjižnicu i sami traže dodatnu literaturu. Većina ipak dolazi samo posuditi lektiru. Učenike se pokušava privući pomoću raznih aktivnosti, grupa koje se organiziraju, događanja za njihov uzrast i pristupom računalima u knjižnici. Ovi programi se razlikuju od škole do škole i ovise o načinu rada knjižnice i škole. U nekim školama se pad dolazaka ne osjeti jer ih se navikne da dolaze u knjižnicu.

7.2.9. Prostor školskih knjižnica

Prostor školskih knjižnica jedna je od poteškoća rada knjižnica. Prostor knjižnice ovisi o školi, neki knjižničari su zadovoljni svojom knjižnicom, ali podjednaki broj nije zadovoljan. Na prvom mjestu problem je veličina knjižnica, ponekad je premala da primi cijeli fond i nema dovoljno mjesta da primi razred i u knjižnici održi neku aktivnost. U nekoliko škola knjižnice su izdvojene iz škole ili udaljene od učenika unutar škole, učenici moraju izaći iz zgrade škole kako bi posjetili školsku knjižnicu, iako knjižnica nije daleko pristup njoj je otežan, posebno kad je loše vrijeme. U nekim školama se očekuje preuređenje i novi prostor knjižnice, a nekoliko ih je nedavno preuređeno.

7.2.10. Suradnja s Knjižnicama grada Zagreba

Suradnja s Knjižnicama grada Zagreba odvija se na tjednoj ili mjesečnoj bazi, ovisno o školi. Organiziraju se razna gostovanja književnika, projekti, gostovanja udruga, radionice i izložbe. Knjižnice grada Zagreba često organiziraju nešto novo i zanimljivo i većina se rado odaziva na njihove pozive, gotovo uvijek odlaze kad ih pozovu. Suradnja se češće odvija s nižim razredima, teže je organizirati s višim razredima.

Samom suradnjom knjižničari su zadovoljni, pružaju im potporu i pomoć, nadopunjuju se, jako dobro funkcionira i kontinuirana je. Većina ne bi ništa mijenjala, ali voljeli bi da Knjižnice grada Zagreba pokreću više programa, da više razmjenjuju programe koje provode, da su bliže školama i najvažnije da su bolje prilagođeni radu škola, njihovoj satnici, te da im bude lakše posjetiti Knjižnice grad Zagreba, a odobrenja roditelja ponekad usporavaju suradnju.

7.3. Učenici

U istraživanju su sudjelovala 493 učenika iz 12 škola s područja Zagreba. Uzorak čini 253 dječaka i 239 djevojčica, njih 250 su polaznici petog razreda, a 243 su polaznici sedmog razreda.

Tablica 2. Uzorak prema spolu, razredu i školi

	n (%)
Spol	
muški	253 (51,4)
ženski	239 (48,6)
ukupno	493 (100,0)
Razred	
peti	250 (50,7)
sedmi	243 (49,3)
ukupno	493 (100,0)
Škola	
Ivana Cankara	36 (7,3)
Dobriše Cesarić	37 (7,5)
Marina Držića	38 (7,7)
Miroslava Krleže	39 (7,9)
Dugave	34 (6,9)
Julija Klovića	40 (8,1)
Marije Jurić Zagorke	50 (10,1)
Ivana Merza	50 (10,1)
Grigora Viteza	28 (5,7)
Voltino	39 (7,9)
Jure Kaštelana	37 (7,5)
Petra Zrinskoga	65 (13,2)
ukupno	493 (100,0)

7.3.1. Razlike prema spolu

Tablica 3. Razlike prema spolu u članovu obitelji u KGZ-u te korištenju KGZ-a ili školske knjižnice

	Spol		P
	Muški	Ženski	
	n (%)	n (%)	
Učlanjenje u KGZ ³⁵			0,020
za vrijeme polaska u vrtić	46 (19,1)	70 (30)	
prilikom polaska u školu	151 (62,7)	129 (55,4)	
nakon polaska u školu	44 (18,3)	34 (14,6)	
ukupno	241 (100)	233 (100)	
Obitelj-članovi KGZ			0,917
ne	78 (31,1)	75 (31,5)	
da	173 (68,9)	163 (68,5)	
ukupno	251 (100)	238 (100)	
Što se više koristi			0,741
školska knjižnica	133 (53,6)	129 (55,1)	
KGZ	115 (46,4)	105 (44,9)	
ukupno	248 (100)	234 (100)	

KRATICE: P= χ^2 test za nominalne varijable, razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Na pitanje kada su učlanjeni u Knjižnice grada Zagreba učenici su mogli odgovoriti na tri ponuđena odgovora: za vrijeme polaska u vrtić, prilikom polaska u školu i nakon polaska u školu, ali tijekom provođenja ispitivanja nekoliko učenika je odgovorilo da nije učlanjeno. Zbog premalog broja ova skupina je isključena iz analize. Iz rezultata se može vidjeti da se učenici najviše učlanjuju prilikom polaska u školu, ali i da je veći broj djevojčica (30 %) koje su učlanjene prije polaska u školu, što se odrazilo na činjenicu da se prilikom polaska u školu (62,7 %) i nakon polaska u školu (18,3 %) većinom učlanjuju dječaci.

³⁵ Zbog premalog broja ispitanika iz analize je isključena skupina učenika koja nije upisana u KGZ

Nema statistički značajne razlike između spolova u članstvu obitelji u Knjižnicama grada Zagreba. Broj djevojčica i dječaka koji su odgovorili negativno je gotovo jednak, približno 31 %.

Također nije utvrđena statistički značajna razlika između spolova pri korištenju školske knjižnice ili Knjižnica grada Zagreba. Postoji tendencija prema većem korištenju školske knjižnice, 53,6% dječaka i 55,1% djevojčica, koja je bila očekivana iako u većem postotku. Određen broj učenika je izjavio da podjednako koristi obje knjižnice.

Tablica 4. Razlike prema spolu s obzirom na razne teme povezane s pitanjem korištenja školske knjižnice i KGZ-a

	Spol		
	Muški	Ženski	P
	medijan (IQR)	medijan (IQR)	
Učestalost posjećivanja školske knjižnice	3 (2-4)	3 (3-4)	<0,001
Učestalost posjećivanja KGZ	3 (2-4)	3 (2-4)	0,038
Broj knjižnica KGZ koji se koristi	1 (1-2)	2 (1-3)	0,001
Upoznatost s uslugama knjižnice	3 (2-4)	4 (3-4)	0,092
Važnost rada knjižnice prilikom učenja	3 (1-4)	3 (2-4)	0,001
Važnost rada knjižnice prilikom bavljenja izvannastavnim aktivnostima	2 (1-3)	3 (1-4)	<0,001
Upućivanje školskog knjižničara na KGZ	1 (1-3)	2 (1-3)	0,035
Učestalost obavljanja zadaća vezanih uz lektiru	5 (4-5)	5 (4-5)	0,413
Učestalost posuđivanja lektire u školskoj knjižnici	4 (2-5)	5 (3-5)	<0,001
Učestalost posuđivanja lektire u KGZ	3 (2-5)	3,5 (2-5)	0,793
Sudjelovanje u aktivnostima KGZ	1 (1-2)	2 (1-3)	<0,001
Osjećaj u školskoj knjižnici	5 (4-5)	5 (4-5)	0,719
Osjećaj u KGZ	4 (3-5)	4 (3-5)	0,253
Učestalost posjećivanja knjižnice od strane prijatelja	3 (2-4)	3 (2-4)	0,783
Korisnost programa knjižnice o korištenju i zaštiti na Internetu	1 (1-3)	3 (1-4)	<0,001

KRATICE: P = Mann - Whitney U test razlika između dvije skupine na kontinuiranoj varijabli; razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Utvrđena je statistički značajna razlika između spolova na varijabli učestalost posjećivanja školske knjižnice, djevojčice češće od dječaka posjećuju školsku knjižnicu. Razlog tome može biti veća zainteresiranost djevojčica za čitanje i zanimanje za mirnije aktivnosti. Ista razlika se pojavljuje i za posjećivanje Knjižnica grada Zagreba. Odnos djece prema školskoj knjižnici se prenosi i na Knjižnice grada Zagreba te je i razlika prema spolu što se tiče posjećenosti Knjižnica grada Zagreba slična posjećenosti školskih knjižnica.

Kako je u mreži Knjižnica grada Zagreba uključeno više knjižnica, učenici imaju mogućnost korištenja nekoliko njih, iako neki koriste i nekoliko knjižnica, uglavnom su orijentirani na jednu ili dvije najbliže knjižnice. Utvrđena je statistički značajna razlika između spolova, djevojčice koriste veći broj knjižnica nego dječaci, što proizlazi iz njihove veće zainteresiranosti i posjećivanja knjižnica.

Učenici su podjednako upoznati s uslugama knjižnica, između spolova nema statistički značajne razlike iako su djevojčice više upoznate s njihovim radom i uslugama, rezultati se uglavnom odnose na srednju razinu upoznatosti s knjižnicama.

U važnosti rada knjižnica prilikom učenja utvrđena je značajna statistička razlika između spolova. Djevojčicama je važniji njihov rad nego dječacima prilikom učenja, one se više oslanjaju na knjižnice, a rezultat se prenosi i na važnost rada knjižnica kada se učenici bave izvannastavnim aktivnostima. Ovdje se također može vidjeti statistički značajna razlika između spolova u korist djevojčica. One su više okrenute knjižnicama i kod izvannastavnih aktivnosti.

Knjižničari češće upućuju djevojčice u Knjižnice grada Zagreba nego dječake, statistički značajno. Razlog tomu može biti i veća zainteresiranost djevojčica za korištenje knjižnica, dječaci su uglavnom orijentirani na školske knjižnice. Ipak školski knjižničari ne upućuju često učenike u Knjižnice grada Zagreba i to uglavnom ako im treba lektira, ostale potrebe učenika školski knjižničari uglavnom mogu zadovoljiti.

Učenici redovito, skoro uvijek izvršavaju svoje zadaće vezane uz lektiru. Između djevojčica i dječaka nema statistički značajne razlike, iako su djevojčice uspješnije.

Pri posuđivanju knjiga za lektiru u školskoj knjižnici utvrđena je statistički značajna razlika prema spolu, djevojčice češće posuđuju lektiru u školskoj knjižnici. Ipak, ova razlika se ne prenosi i na Knjižnice grad Zagreba, djevojčice i dječaci podjednako posuđuju knjige u Knjižnicama grada Zagreba. Lektira se češće posuđuje u školskim knjižnicama nego u Knjižnicama grada Zagreba, što govori da učenici traže lektiru u Knjižnicama grada Zagreba uglavnom kada ju ne mogu naći u školskoj knjižnici.

Statistički značajna razlika postoji i pri sudjelovanju učenika u aktivnostima Knjižnica grada Zagreba, djevojčice češće sudjeluju u njima. Problem je što je samo sudjelovanje učenika jako malo, rijetko kada se odazivaju ako nije isplanirano tijekom nastave.

Učenici se osjećaju nešto ugodnije u školskoj knjižnici nego u Knjižnicama grada Zagreba, ali prema spolu nema statistički značajne razlike ni za školsku knjižnicu ni za Knjižnice grada Zagreba.

Nema statistički značajne razlike prema spolu kod učestalosti posjećivanja knjižnica od strane prijatelja, iako prijatelji dosta rijetko dolaze u knjižnicu, a to se može protumačiti da prijatelji učenika imaju jednaku naviku dolaženja u knjižnicu kao i sami učenici.

Statistički značajna razlika prema spolu se pokazala za korisnost programa knjižnica o korištenju i zaštiti na Internetu. Djevojčicama su ovi programi korisniji i češće ih koriste od dječaka. Ukupna korisnost ovih programa za sve učenike je niska, posebno za današnje potrebe.

Tablica 5. Razlike prema spolu u aktivnostima za koje se koriste knjižnice

	Spol		
	Muški	Ženski	P
	n (%)	n (%)	
Prilike u kojima se koriste knjižnice			
posudba	220 (87)	216 (90,4)	0,233
istraživanje	69 (27,3)	79 (33,1)	0,162
predavanje	2 (0,8)	10 (4,2)	0,015
učenje	73 (28,9)	85 (35,6)	0,111
druženje s prijateljima	40 (15,8)	26 (10,9)	0,109
zabava	70 (27,7)	83 (34,7)	0,091

KRATICE: $P = \chi^2$ test za nominalne varijable, razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Po pitanju razlike u spolu djevojčice i dječaci podjednako koriste usluge knjižnica, nema statistički značajne razlike osim kod predavanja. Problem ove kategorije je u tome što u celiji postoji premala zastupljenost dječaka ($N < 5$). Djevojčice u većoj mjeri koriste sve usluge knjižnica.

Iz odgovora učenika može se iščitati da u knjižnicama najviše posuđuju knjige, na drugom mjestu im je učenje u knjižnici, a odmah poslije zabava i istraživanje. Manji broj učenika u knjižnice ide kao bi se družili s prijateljima, a rijetki idu na predavanja koja se održavaju u knjižnicama.

Tablica 6. Razlike prema spolu po zanimljivosti usluga knjižnice

	Spol		
	Muški	Ženski	P
	n (%)	n (%)	
Najzanimljivije usluge knjižnice			
posudba	130 (51,4)	114 (47,7)	0,414
istraživanje	84 (33,2)	108 (45,2)	0,006
predavanje	16 (6,3)	28 (11,7)	0,036
učenje	33 (13)	34 (14,2)	0,702
radionice	56 (22,1)	85 (35,6)	0,001
igraonice	51 (20,2)	21 (8,8)	<0,001

KRATICE: P= χ^2 test za nominalne varijable, razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Za zanimljivost usluga knjižnica utvrđena je statistički značajna razlika prema spolu kod kategorija istraživanje, predavanja, radionica i igraonica, kod posudbe i učenja nije se pojavila statistički značajna razlika. Istraživanje je zanimljivije djevojčicama nego dječacima. Od ukupnog broja djevojčica koje su odgovarale na ovo pitanje, djevojčice (45,2 %) ističu ovu aktivnost zanimljivom, za razliku od dječaka (33,2 %) koji su odgovorili na pitanje. Djevojčice (11,7 %) također ističu da su im predavanja zanimljiva, za razliku od dječaka (6,3 %). Radionice su djevojčicama zanimljivije (35,6 %) nego dječacima (22,1%). Usluga igraonica zanimljivija je dječacima (20,2%) nego djevojčicama (8,8 %). Većina aktivnosti djevojčicama je zanimljivija, iznimku čine posudba i igraonice koje su zanimljivije dječacima.

Najzanimljivija usluga knjižnica je posudba, ona je najvažnija usluga knjižnica za učenike. Na drugom mjestu učenicima je najzanimljivije istraživanje, dok su im nešto manje zanimljive radionice i igraonice. Učenje im nije zanimljiva aktivnost, a još su manje zainteresirani za predavanja.

7.3.2. Razlike po razredima

Tablica 7. Razlike između razreda u obiteljskim članovima KGZ te korištenju KGZ ili školske knjižnice

	Razred		P
	Peti	Sedmi	
	n (%)	n (%)	
Učlanjenje u KGZ ³⁶			0,417
za vrijeme polaska u vrtić	61 (25,5)	55 (23,3)	
prilikom polaska u školu	144 (60,3)	137 (58,1)	
nakon polaska u školu	34 (14,2)	44 (18,6)	
ukupno	239 (100)	236 (100)	
Obitelj članovi KGZ			0,526
ne	75 (30,1)	79 (32,8)	
da	174 (69,9)	162 (67,2)	
ukupno	249 (100)	241 (100)	
Što se više koristi			0,024
školska knjižnica	120 (49,4)	143 (59,6)	
KGZ	123 (50,6)	97 (40,4)	
ukupno	243 (100)	240 (100)	

KRATICE: P= χ^2 test za nominalne varijable, razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Na pitanje kada su učlanjeni u Knjižnice grada Zagreba učenici su mogli odgovoriti na tri ponuđena odgovora: za vrijeme polaska u vrtić, prilikom polaska u školu i nakon polaska u školu, ali tijekom provođenja ispitivanja nekoliko učenika je odgovorilo da nije učlanjeno. Zbog premalog broja ova skupina je isključena iz analize. Iz rezultata se može vidjeti da se

³⁶ Zbog premalog broja ispitanika iz analize je isključena skupina učenika koja nije upisana u KGZ

učenici najviše učlanjuju prilikom polaska u školu, ali nema statistički značajne razlike između razreda za vrijeme upisa u Knjižnice grada Zagreba.

Nema statistički značajne razlike između razreda u članstvu obitelji u Knjižnicama grada Zagreba. Broj učenika petih i sedmih razreda koji su odgovorili negativno je gotovo jednak, između 30 % i 32 %.

Utvrđena je statistički značajna razlika između razreda pri korištenju školske knjižnice ili Knjižnica grada Zagreba. Učenici petih razreda više koriste Knjižnice grada Zagreba (50,6%) od učenika sedmih razreda (40,4%), ovaj rezultat je očekivan jer se stariji učenici u ovom razdoblju života povlače iz knjižnica i okreću drugim aktivnostima. Određen broj učenika je izjavio da podjednako koristi obje knjižnice.

Tablica 8. Razlike između razreda s obzirom na razne teme povezane s pitanjem korištenja školske knjižnice i KGZ

	Razred		
	Peti	Sedmi	P
	medijan (IQR)	medijan (IQR)	
Učestalost posjećivanja školske knjižnice	3 (2-4)	3 (2-4)	0,342
Učestalost posjećivanja KGZ	3 (2-4)	3 (2-4)	0,041
Broj knjižnica KGZ koji se koristi	2 (1-2)	1,5 (1-2)	0,337
Upoznatost s uslugama knjižnice	4 (3-5)	3 (2-4)	0,097
Važnost rada knjižnice prilikom učenja	4 (3-5)	3 (1-4)	<0,001
Važnost rada knjižnice prilikom bavljenja izvannastavnim aktivnostima	3 (1-4)	2 (1-3)	<0,001
Upućivanje školskog knjižničara na KGZ	2 (1-3)	2 (1-3)	0,153
Učestalost obavljanja zadaća vezanih uz lektiru	5 (5-5)	5 (4-5)	0,000
Učestalost posuđivanja lektire u školskoj knjižnici	4 (2-5)	4 (2-5)	0,746
Učestalost posuđivanja lektire u KGZ	4 (2-5)	3 (2-5)	0,446
Sudjelovanje u aktivnostima KGZ	1 (1-2)	1 (1-2)	0,214
Osjećaj u školskoj knjižnici	5 (4-5)	5 (3,5-5)	0,010
Osjećaj u KGZ	4 (3-5)	4 (3-5)	0,011
Učestalost posjećivanja knjižnice od strane prijatelja	3 (2,75-4)	3 (2-4)	<0,001
Korisnost programa knjižnice o korištenju i zaštiti na Internetu	3 (1-4)	2 (1-3)	0,002

KRATICE: P = Mann - Whitney U test razlika između dvije skupine na kontinuiranoj varijabli; razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Utvrđena je statistički značajna razlika između razreda na varijabli učestalost posjećivanja Knjižnica grada Zagreba, učenici petih razreda češće posjećuju Knjižnice grada Zagreba od učenika sedmih razreda, za školske knjižnice nema značajne razlike. Ovo ukazuje na postupno povlačenje i opadanje broja tinejdžera iz knjižnica koje se javlja u ovoj dobi. Razlog ovoj razlici može biti i navika dolaženja u Knjižnice grada Zagreba koja je ostala učenicima petih razreda iz prva četiri razreda kada su programi i aktivnosti suradnje s Knjižnicama grada Zagreba izraženiji i učestaliji.

U broju knjižnica koje učenici koriste u mreži Knjižnica grada Zagreba nije utvrđena statistički značajna razlika između razreda. Učenici uglavnom koriste jednu ili dvije najbliže knjižnice.

Učenici petih i sedmih razreda podjednako su upoznati s uslugama knjižnica i nema statistički značajne razlike. Učenici su prosječno upoznati s uslugama knjižnice, uglavnom znaju za one usluge koje ih zanimaju i koriste.

Kod varijabli važnosti rada knjižnica prilikom učenja i prilikom bavljenja izvannastavnih aktivnosti pojavljuje se statistički značajna razlika između razreda. Učenicima petih razreda važniji je rad knjižnice prilikom učenja i bavljenja izvannastavnim aktivnostima nego učenicima sedmih razreda. Razlog tomu može biti veća povezanost učenika petih razreda sa knjižnicama, dok su se učenici sedmih razreda odmaknuli od knjižnica i opredijelili za drugačiji način rada i učenja. Učenici petih razreda vjerojatno još imaju naviku dolaženja u knjižnicu iz nižih razreda. Ukupno gledano, potreba učenika za knjižnicama u ovim aktivnostima je mala.

Nema statistički značajne razlike između razreda pri upućivanju školskih knjižničara u Knjižnice grada Zagreba. Knjižničari premalo upućuju učenike u Knjižnice grada Zagreba, uglavnom u vezi s lektinom, kada nema dovoljno primjeraka, ostale potrebe učenika školski knjižničari uglavnom uspješno ispunjavaju.

Statistički značajna razlika između razreda je uočena kod učestalosti obavljanja zadaća vezanih uz lekturu na vrijeme. Učenici petih razreda su uspješniji u obavljanju zadaća od učenika sedmih razreda, ipak učenici oba razreda su izjavili da uvijek ili gotovo uvijek uspiju obaviti zadaće vezane uz lekturu na vrijeme.

Učestalost posuđivanja knjiga za lekturu u školskim knjižnicama i Knjižnicama grada Zagreba je jednaka, nema statistički značajne razlike između razreda. Učenici nešto manje posuđuju knjige u Knjižnicama grada Zagreba, ali zbog malog broja knjiga u školskim knjižnicama razlika između školskih knjižnica i Knjižnica grada Zagreba nije velika.

Učenici vrlo malo sudjeluju u aktivnostima Knjižnica grada Zagreba, između razreda nema statistički značajne razlike. Iako bi se moglo očekivati veće sudjelovanje petih razreda ono nije toliko izraženo, dodatne aktivnosti Knjižnica grada Zagreba ne privlače učenike u željenom broju.

Utvrđena je statistički značajna razlika po razredima kako se učenici osjećaju u školskim knjižnicama i Knjižnicama grada Zagreba. Učenici petih razreda osjećaju se ugodnije u školskim knjižnicama i u Knjižnicama grada Zagreba nego učenici sedmih razreda. Učenici se ugodnije osjećaju u školskim knjižnicama nego u Knjižnicama grada Zagreba, ali se uglavnom osjećaju dosta ugodno u obje vrste knjižnica. Na ovakav rezultat je vjerojatno utjecala činjenica da učenici češće koriste školske knjižnice od Knjižnica grada Zagreba te su se naviknuli na atmosferu u školskim knjižnicama i bolje poznaju školske knjižničare.

Za učestalost posjećivanja knjižnica od strane prijatelja utvrđena je statistički značajna razlika između razreda. Prijatelji učenika petih razreda češće posjećuju knjižnice od prijatelja učenika sedmih razreda.

Učenici su izjavili da imaju malo koristi od programa knjižnica o korištenju i zaštiti na Internetu. Utvrđena je i statistički značajna razlika između razreda, učenici petog razreda više uočavaju korist programa o korištenju i zaštiti na Internetu nego učenici sedmih razreda. Razlog ovoj situaciji je mali broj samih programa koji su razvijeni za učenike te način njihovog korištenja.

Mora se naglasiti da su razlike između razreda izuzetno male, testovi su detektirali statistički značajnu razliku koja je na granici, što se i vidi iz tablice 7.

Tablica 9. Razlike između razreda u aktivnostima za koje se koriste knjižnice

	Razred		
	Peti	Sedmi	P
	n (%)	n (%)	
Prilike u kojima se koriste knjižnice			
posudba	217 (86,8)	220 (90,5)	0,191
istraživanje	86 (34,4)	63 (25,9)	0,041
predavanje	8 (3,2)	4 (1,6)	0,263
učenje	94 (37,6)	65 (26,7)	0,010
druženje s prijateljima	39 (15,6)	27 (11,1)	0,143
zabava	95 (38)	58 (23,9)	0,001

KRATICE: $P = \chi^2$ test za nominalne varijable, razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Utvrđene su veze između istraživanja, predavanja, zabave i razreda. Učenici petih razreda više koriste knjižnicu za istraživanje (34,4%), nego učenici sedmih razreda (25,9%). Razlog tomu može biti veća potreba za pomoć pri istraživanju od strane knjižničara dok se učenici sedmih razreda uglavnom snalaze i sami. Učenici petih razreda više koriste knjižnicu za učenje (37,6%), nego učenici sedmih razreda (26,7%). Učenici petih razreda više koriste knjižnicu radi zabave (38%), nego učenici sedmih razreda (23,9%). Učenici petih razreda se više okreću knjižnicama jer vjerojatno imaju potrebu za njihovom pomoći u većoj mjeri nego učenici sedmih razreda.

Najkorištenija usluga knjižnica je posudba, nju koriste svi učenici. Na drugom mjestu je učenje dok je na trećem mjestu kod petih razreda zabava, a za sedme razrede istraživanje. Na četvrtom mjestu za pete razrede je istraživanje, a za sedme razrede je zabava. Navedene usluge učenici ne koriste često, manje koriste knjižnice kako bi se družili s prijateljima, a najmanje kako bi slušali predavanja.

Tablica 10. Razlike između razreda po zanimljivosti usluga knjižnice

	Razred		
	Peti	Sedmi	P
	n (%)	n (%)	
Najzanimljivije usluge knjižnice			
posudba	105 (42)	139 (57,2)	0,001
istraživanje	114 (45,6)	79 (32,5)	0,003
predavanje	25 (10)	19 (7,8)	0,396
učenje	40 (16)	27 (11,1)	0,113
radionice	89 (35,6)	53 (21,8)	0,001
igraonice	52 (20,8)	21 (8,6)	<0,001

KRATICE: $P = \chi^2$ test za nominalne varijable, razina statističke značajnosti, odnosno vjerojatnost pogreške tipa I (alpha)

Utvrđene su veze između posudbe, istraživanja, radionica, igraonica i razreda. Učenicima sedmih razreda posudba je zanimljivija usluga (57,2%), nego učenicima petih razreda (42%), što vjerojatno proizlazi iz činjenice da sedmi razredi u knjižnice uglavnom svraćaju samo kako bi posudili knjige za lektiru i ne zadržavaju se duže u njima. Učenicima petih razreda istraživanje je zanimljivija usluga (45,6%), nego učenicima sedmih razreda (32,5%). Učenicima petih razreda radionice su zanimljivija usluga (35,6%), nego učenicima sedmih razreda (21,8%). Učenicima petih razreda igraonice su zanimljivija usluga (20,8%), nego učenicima sedmih razreda (8,6%). Ovakvi rezultati proizlaze iz činjenice da se peti razredi više zanimaju i za druge usluge knjižnica, a ne samo za posudbu knjiga.

Sedme razrede velikom većinom zanima posudba knjiga u odnosu na druge usluge, dok peti razredi uz posudbu koriste i ostale usluge. Istraživanje pete razrede više zanima nego posudba, dok je istraživanje kod sedmih razreda na drugom mjestu. Na trećem su mjestu radionice, iako pete razrede radionice puno više zanimaju od sedmih razreda. Četvrto i peto

mjesto po zanimljivosti usluga dijele učenje i igraonice, petim razredima su zanimljivije igraonice od učenja dok je sedmim razredima učenje zanimljivije od igraonica. Na zadnjem se mjestu nalaze predavanja, ona su učenicima najmanje zanimljiva.

8. ZAKLJUČAK

Hipoteze postavljene prije istraživanja uglavnom su se potvrdile. Ravnopravnost odnosa između školskih knjižnica i Knjižnica grada Zagreba ovisi o načinu suradnje, u nekim slučajevima suradnja je dobro razvijena i ravnopravna, dok se kod nekih ne očituje takav stupanj rada pa su školske knjižnice u nešto neravnopravnijem položaju. Dio razloga neravnopravnih odnosa dolazi iz činjenice da školske knjižnice nisu uvijek jednako zainteresirane i spremne za suradnju u jednakoj mjeri kao i Knjižnica grada Zagreba koje su glavni pokretač suradnje. Novi programi se razvijaju kontinuirano kako se javlja potreba za njima, sve više se počinju razvijati programi u kojima školske knjižnice i Knjižnica grada Zagreba podjednako sudjeluju. Njihova suradnja pomaže učenicima u njihovom rastu i razvoju, a posebno prilikom učenja.

Učenici su glavni razlog suradnje i njihova uloga u procesu suradnje je važna, ne samo kao korisnika usluga knjižnica nego i kao sudionika u kreiranju novih usluga i aktivnosti. Kod razlike u spolu postoji statistički značajna razlika u korist djevojčica. Djevojčice su više zainteresirane i više koriste usluge knjižnica, u njima se bolje osjećaju. Također, djevojčice se ranije učlanjuju u Knjižnice grada Zagreba i bolje su upoznate s njihovim radom. Dječaci su više zainteresirani od djevojčica za određene usluge knjižnica. Djevojčice bolje ocjenjuju rad i usluge knjižnica iako se ocjene kod obje skupine uglavnom kreću između tri i pet. Kod razlike po razredima sličan omjer pojavljuje se u korist nižih razreda. Peti razredi pokazuju veću zainteresiranost za knjižnice i njihove usluge i programe. Peti razredi bolje ocjenjuju rad i usluge knjižnica iako se ocjene kod obje skupine uglavnom kreću između tri i pet. Rezultati su potvrdili hipoteze i kod razlike prema spolu i kod razlike prema razredima.

Dječji knjižničari Knjižnica grada Zagreba su glavni pokretači suradnje između škola i Knjižnica grada Zagreba. Oni pokreću programe i pozivaju škole na razne aktivnosti koje provode, pomažu školskim knjižnicama u njihovom radu. Knjižnice surađuju s puno škola, ali razina suradnje nije uvijek jednaka usprkos njihovim trudu jer je potrebna i suradnja od strane škola, a one nisu uvijek jednako spremne i zainteresirane za nju. Sa školama s kojima Knjižnice grada Zagreba surađuju suradnja je intenzivna i kontinuirana te je od velike koristi knjižnicama i školama, a najviše učenicima. Informativni utorak je velika pomoć dječjim knjižničarima kao i školskim knjižničarima. Na sastancima dobivaju razne informacije vezane uz svijet knjižničarstva i o novim publikacijama, česta su gostovanja autora ili nakladnika,

održavaju se razna predavanja s temama koje im koriste u daljnjem radu te razvijaju komunikaciju i razmjenjuju iskustva s kolegama.

Školski knjižničari su u školskim programima, a posebno u izvannastavnim programima i aktivnostima knjižnični dio rada škole. Kod izvanškolskih aktivnosti školske knjižnice se puno oslanjaju na Knjižnice grada Zagreba, njihove mogućnosti i programe koje im nude te se tim putem razvija suradnja između njih. Školski knjižničari na svoje mjesto uglavnom dolaze iz nastave, tj. prije zaposlenja u školskoj knjižnici radili su kao nastavnici u istoj školi, najčešće kao nastavnici hrvatskog jezika. Znanje bibliotekara su usvojili putem programa Nacionalne i sveučilišne knjižnice ili studija bibliotekarstva. Školski knjižničari osim s dječjim knjižničarima surađuju i s nastavnicima škole. Suradnja dosta ovisi o spremnosti i želji nastavnika na suradnju, ako nastavnici smatraju da im nije potrebna pomoć ili ne vide suradnju kao pozitivan dio rada, neće biti zainteresirani za suradnju. Prostor školskih knjižnica može biti još jedna od poteškoća u njihovom radu. Školske knjižnice mogu biti smještene izvan školske zgrade, prostor je malen i nepristupačan za otvoreni pristup učenicima, a ponekad nije dovoljan za potrebe fonda knjižnice. Ipak, mnoge knjižnice su obnovljene ili ih se planira renovirati kako bi mogle u potpunosti iskoristiti svoje potencijale. Za bolju suradnju školski knjižničari smatraju potrebnim i usklađivanje programa Knjižnica grada Zagreba sa školskom satnicom kako učenici ne bi gubili od nastave i mogli češće sudjelovati.

Učenici su najvažniji dio rada knjižnica, a kako bi se knjižnice razvijale u pravom smjeru trebaju pratiti njihove potrebe i želje. Knjižnicama se više koriste djevojčice nego dječaci, neovisno o dobi. Razloga tomu može biti više, djevojčice više zanimaju mirnije aktivnosti, dječaci nisu zainteresirani za čitanje nego za aktivnije provođenje slobodnog vremena i druženje. Kako učenici u nižim razredima aktivnije koriste knjižnice i češće posjećuju razne aktivnosti u Knjižnicama grada Zagreba u sklopu nastave, tako se i primjećuje veća povezanost i učestalije posjećivanje učenika petih razreda nego učenika sedmih razreda. Smanjivanje dolaska tinejdžera se očituje i u školskim knjižnicama i u Knjižnicama grada Zagreba, iako je pad manji u školskim knjižnicama. Iako se knjižnice trude privući i zadržati tinejdžere, ne uspijevaju u potpunosti. Tome pridonosi i prelazak iz osnovne u srednju školu kada se nove promjene u životu, novi prijatelji i nova škola odražavaju na njihove dotadašnje aktivnosti. Učenici najviše koriste uobičajene usluge knjižnica poput posudbe, učenja i istraživanja, ali dosta koriste knjižnice i za zabavu. Knjižničari ispunjavaju njihove osnovne potrebe, ali učenici ponekad žele više. Kada se učenike pita što ih najviše zanima u radu knjižnica, na prvom mjestu je posudba, a zatim slijede istraživanje i radionice. Prateći

mišljenja i želje učenika, školske knjižnice i Knjižnice grada Zagreba trebaju zajedno raditi kako bi im pružili ono što žele i trebaju na način koji će im biti zanimljiv i koristan. Suradjući međusobno, ali i s nastavnicima i roditeljima, trebaju razvijati programe kojima bi se učenike privuklo u knjižnice i pomoglo im u procesu učenja i sazrijevanja.

9. Prilozi

Popis pitanja za knjižničare Knjižnica grada Zagreba

1. Spol?
2. Koliko dugo radite kao knjižničar?
3. Koliko dugo radite kao dječji knjižničar?
4. Koliko često prisustvujete sastancima Informativni utorak?
5. Koliko Vam u usavršavanju/radu pomaže Informativni utorak?
6. Koliko često prisustvujete sastancima Interni četvrtak?
7. Koliko Vam u usavršavanju/radu pomaže Interni četvrtak?
8. Koliko često surađujete s osnovnim školama?
9. S koliko osnovnih škola izravno surađujete?
10. Koliko često mjesečno/godišnje u knjižnici provodite programe namijenjene osnovnoškolcima?
11. Koliko djece prosječno prisustvuje aktivnostima?
12. Koliko često učenici posuđuju knjige za lektiru?
13. Kada učenici traže lektiru u vašoj knjižnici?
14. Imate li dovoljno knjiga za lektiru za potrebe učenika?
15. Koliko često surađujete sa školskom knjižnicom kada su u pitanju potrebe učenika u vezi s lektinom? Na koji način?
16. Kada se djeca najčešće učlanjuju u knjižnice?
17. Koliko često učenici imaju zakasninu?
18. Što mislite o suradnji sa školskim knjižnicama i školama?
19. Što bi moglo biti bolje u procesu suradnje?

Popis pitanja za školske knjižničare

1. Spol?
2. Što ste radili prije posla školskog knjižničara?
3. Koliko dugo radite kao školski knjižničar?
4. Što ste po struci?
5. Koliko često prisustvujete sastancima Informativni utorak?
6. Koliko Vam u usavršavanju/radu pomaže Informativni utorak?
7. Koliko je školska knjižnica uključena u školski kurikulum?
8. Koliko često Vas učitelji pitaju za pomoć u vezi s određenim projektima?
9. Koliko često Vas učitelji pitaju za pomoć u vezi s izvođenjem nastave?
10. Koliko često pomažete učiteljima u nastavi?
11. Pitaju li Vas učenici za pomoć u vezi s određenim projektima ili za potrebe nastave?
12. Koliko često pomažete učenicima u nastavi ili izvannastavnim aktivnostima?
13. Pomažete li često profesorima kada je u pitanju lektira?
14. Koliko često se dogodi da nemate dovoljno knjiga za lektiru?
15. Uspijevate li nabaviti dovoljno knjiga za potrebe učenika?
16. Suradujete li često s KGZ-om kada su u pitanju potrebe učenika u vezi s lektirom?
Kako?
17. Imate li programe kojima razvijate informacijsku pismenost kod učenika i programe zaštite na Internetu?
18. Koliko često u suradnji s KGZ-om provodite razne programe i aktivnosti za osnovnoškolce, mjesečno i godišnje?
19. Provodite li zakasninu u školi?
20. Dolaze li tinejdžeri manje?
21. Jeste li zadovoljni s prostorom knjižnice?
22. Što mislite o procesu suradnje s KGZ-om?
23. Što biste željeli poboljšati u tom procesu?

9. Koristiš li više školsku knjižnicu ili Knjižnice grada Zagreba?

Školsku knjižnicu

Knjižnice Grada Zagreba

10. Koliko ti je važan rad knjižnice prilikom učenja?

Nije mi važan   1   2   3   4   5   Jako mi je važan

11. Koliko ti je važan rad knjižnice prilikom bavljenja aktivnostima izvan škole?

Nije mi važan   1   2   3   4   5   Jako mi je važan

12. U kojim prilikama koristiš knjižnice?

- a. Posudba
- b. Istraživanje
- c. Predavanje
- d. Učenje
- e. Druženje s prijateljima
- f. Zabava

13. Koje su ti usluge knjižnice najzanimljivije?

- a. Posudba
- b. Istraživanje
- c. Predavanja
- d. Učenje
- e. Radionice
- f. Igraonice

14. Koliko često te školski knjižničar upućuje na Knjižnice Grada Zagreba?

Ne upućuje me   1   2   3   4   5   Redovito me upućuje

15. Stigneš li obaviti zadaće vezane uz lektiru na vrijeme?

Rijetko   1   2   3   4   5   Često

16. Koliko često posuđuješ knjige za lektiru u školskoj knjižnici?

Rijetko   1   2   3   4   5   Često

17. Koliko često posuđuješ knjige za lektiru u Knjižnicama Grada Zagreba?

Rijetko   1   2   3   4   5   Često

18. Sudjeluješ li redovito u aktivnostima koje nude Knjižnice Grada Zagreba?

Rijetko   1   2   3   4   5   Često

19. Kako se osjećaš u školskoj knjižnici?

Neugodno 1   2   3   4   5   Ugodno

20. Kako se osjećaš u Knjižnicama Grada Zagreba?

Neugodno 1   2   3   4   5   Ugodno

21. Posjećuju li tvoji prijatelji knjižnicu?

Jednom mjesečno 1   2   3   4   5   Svakodnevno

22. Koliko ti koriste programi knjižnice o korištenju i zaštiti na Internetu?

Ponekad 1   2   3   4   5   Redovito

10. LITERATURA

10.1. Knjige:

- a. Čičko, H. (2010) *Odrastanje uz knjigu: 60 godina prve dječje knjižnice u Hrvatskoj*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
- b. Czaja, R.; Blair, J. (2005) *Designing surveys: A Guide to Decisions and Procedures*. London: Sage Publications Inc.
- c. Neuman, W. L. (2009) *Understanding research*. Boston: Pearson Education, Inc.
- d. Trochim, W. M. K. (2001) *The Research Methods Knowledge Base*. Cincinnati: Atomic Dog Publishing
- e. Čelić-Tica, V.; Zovko, M. (2000) *Školske knjižnice danas: Kritične točke školskog knjižničarstva*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa; Nacionalna i sveučilišna knjižnica
- f. Blažeković, T.; Furlan, B. (1993) *Knjižnica osnovne škole*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica
- g. Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004) *Školska knjižnica: korak dalje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije; Altagama
- h. Kolak, A. (2008) *Modeli upravljanja nastavnim procesom*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet
- i. IFLA. (2004) *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo

10.2. Članci:

- a. Zovko, M.; Čelić-Tica, V. (2012) Pokazatelji uspješnosti rada u školskim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, god. 55 (1), str. 101-116
- b. Zovko, M. (2009) Školska knjižnica u novom tisućljeću. U: Glavičić, A. ur. *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*. Senj: Gradski muzej; Senjsko muzejsko društvo, str.43-50
- c. Galić, S. (2012) Suvremeno školsko knjižničarstvo. *Život i škola*. god. 58 (28), str. 207-218
- d. Bundy, A. (2001) Essential connections: school and public libraries for lifelong learning. *The Australia Library Journal*, god. 51 (1), str 47-70

- e. Willars, Glenys; Pemmer Saetre; Bernhard, Paulette (2002) *School libraries: Today and Tomorrow*. U: IFLA. *School library: today and tomorrow*. Bergen: IFLA, str. 5-7

10.3. Izvori s Interneta:

- a. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2005) *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12662> [02. siječnja 2014.]
- b. Hrvatska udruga školskih knjižničara (2013) *Statut Hrvatske udruge školskih knjižničara*. Zagreb: Hrvatska udruga školskih knjižničara. Dostupno na: <http://www.husk.hr/o-nama/statut/> [03. siječanj 2014.]
- c. UNESCO (1999) *UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice*. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/unesco.pdf> [04.siječanj 2014.]
- d. Knjižnice grada Zagreba (2011) *SF knjižnica: za danas i sutra*. Zagreb: ISSUU. Dostupno na: http://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/sf_knji_nica [18. veljače 2014.]
- e. Knjižnice grada Zagreba (2014) *Najčitatelj u KGZ-u*. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=1622> [23. Lipnja 2014.]
- f. Knjižnice grada Zagreba (2014) *Informativni utorak*. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=2019> [23. lipnja 2014.]
- g. Knjižnice grada Zagreba (2014) *Interni četvrtak*. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=2021> [23. lipnja 2014.]

10.4. Zakoni:

- a. Narodne novine (2008) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 87.
- b. Narodne novine (2010) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 92.
- c. Narodne novine (2000) *Standard za školske knjižnice*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 34.
- d. Narodne novine (1997) *Zakon o knjižnicama*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 105.
- e. Narodne novine (2009) *Zakon o knjižnicama*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 69.

- f. Narodne novine (2006) *Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 85.
- g. Narodne novine (2008) *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 63
- h. Narodne novine (2010) *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 90
- i. Narodne novine (2001) *Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 43